

# Trojrovinné pojetí EU a aktéři regionálních zájmů

VÍT DOČKAL\*

## **Abstract: The Three Levels of the EU and Regional Actors**

The article aims to present the three-level model of the EU, from the perspective of regional actors. The article analyzes the mechanisms of interaction among regional actors in reference to the level at which they are realized. Whereas the third level (regional level) is based on regional cooperation (cross-border, interregional and transnational) and regional partnership (realized by regional management), the state level and European level are based on the aggregation and articulation of regional interests. The third level follows the interest of a region. Mechanisms at the first and second levels follow the interest of a regional actor.

*Keywords:* Three levels of the EU, Multilevel governance, Euroregionalism, Regional cooperation, Cross-border cooperation, Transnational cooperation, Interregional cooperation, Regional actors, Political dialogue.

## 1. Úvod

Trojrovinné (resp. vícerovinné) pojetí EU patří v současnosti mezi nejdynamičtěji se rozvíjející metodologické koncepty. Jeho aplikovatelnost nespočívá pouze ve výzkumu evropského regionalismu, v poslední době je tento koncept stále více spojován s obecnými integračními teoriemi. Politologové Thomas König, Elmar Rieger a Hermann Schmidt považují dokonce koncept vícerovinného pojetí EU jako přední koncept pro popsání specifického uplatňování evropské politiky (srov. König, Rieger, Schmitt 1996: 16).

Vícerovinné pojetí EU je možno interpretovat dvěma způsoby. Na jednu stranu vyjadřuje tento koncept teritoriální úrovně (většinou jsou uváděny tři úrovně: rovina Evropské unie, rovina národních států, regiony), v rámci kterých je realizována politika hospodářské a sociální soudržnosti, případně jiné evropské politiky (např. politika ochrany životního prostředí). Tato zužující interpretace je vhodná pro analýzu evropských politik a způsobů, jakým jsou realizovány na jednotlivých úrovních (v souvislosti se zásadou subsidiarity). Naopak rozšiřující interpretace souvisí s integračními teoriemi. V tomto ohledu je trojrovinné pojetí EU považováno

---

\* Autor je odborným pracovníkem na Mezinárodním politologickém ústavu Masarykovy univerzity a interním doktorandem na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií FSS MU. Poštovní adresa: MPÚ MU, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: dockal@iips.cz.

za synonymum ke konceptu víceúrovňového vládnutí (multilevel governance). Rozšiřující interpretace trojrovinného pojetí EU sleduje takové jevy jako „specifické rozmístění aktérů a způsoby vládnutí v rámci jednotlivých teritoriálních řídicích úrovní a mezi nimi“ (Heinelt 2005: 19). Národní stát dle tohoto výkladu zůstává „klíčovým faktorem dění, ale je entitou ovlivňovanou dalšími rovinami negociace. V teorii ‚multilevel governance‘ je stát odpovědný za dosažení svých cílů, ačkoliv již plně nekontroluje všechny své výstupy. K negociaci proto využívá prostoru na více úrovních, tedy v politické rovině lokální, regionální, národní, ale také nadnárodní“ (Fiala, Pitrová 2003: 18).

Dvojí možná interpretace způsobuje určité rozmělnění konceptu trojrovinného pojetí EU. Zajímavý postřeh v tomto smyslu přináší Hubert Heinelt: „Nevýhodou tohoto modelu je především to, že neobnáší žádný jasný teoretický koncept... Sám o sobě nepřináší ani žádné teoretické dovozující vysvětlení“ (Heinelt 2005: 19). H. Heinelt tím zřejmě narážel na definiční nejednoznačnost trojrovinného pojetí EU v kontextu integračních paradigmat. Podotýká, že spíše než jako typ integračního paradigmatu je trojrovinné pojetí EU (resp. víceúrovňové vládnutí) použitelné pro analýzu politických procesů v EU, které prostupují jednotlivé roviny. Využitelnost a přínos trojrovinného pojetí EU tak dle H. Heinelta spočívá v modifikaci tohoto konceptu do jakéhosi metodologického nástroje umožňujícího analyzovat konkrétní politiku či aktivity politických aktérů. Tímto se H. Heinelt přiklání spíše k zužující interpretaci trojrovinného pojetí (srov. tamtéž: 19–28).

Diskuse ohledně nové formy integračního paradigmatu v souvislosti s dynamickým rozvojem trojrovinného pojetí EU je tedy stále ještě v počátcích. Je nicméně možno očekávat, že v kontextu postupné konsolidace regionální roviny bude sílit i snaha o její emancipaci. Místo dvou základních integračních paradigmat – supranacionálního (těžiště na úrovni EU) a mezivládního (těžiště stát) jsou tak již nyní předpovídány nové formy uspořádání, které by lépe reflektovaly mocenské rozložení v Evropské unii. Ambicí této práce však není teoretická diskuse nad třemi rovinami EU. Koncept víceúrovňového vládnutí (resp. trojrovinného pojetí) je v této práci použit pro analýzu konkrétních politických procesů na jednotlivých teritoriálních úrovních. Důraz je kladen konkrétně na aktéry regionálních zájmů a jejich profilaci na úrovních EU, státu a regionu, v prostředí budování a rozvíjení evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti.<sup>1</sup> Politické procesy na druhé teritoriální úrovni (rovině států) jsou zkoumány na případové studii České republiky.

## 2. Působení zájmových aktérů v trojrovinném modelu – teorie a východiska

Působení aktérů regionálních zájmů v rámci jednotlivých teritoriálních rovin je jednou z nejzajímavějších součástí výzkumu evropského regionalismu. Rozdíl mezi jednotlivými rovinami nespočívá pouze v odlišnostech jednotlivých teritoriálních úrovní daných vzestupnou hierarchií na ose region, stát, Evropská unie a tím i kvantitativními odlišnostmi zájmových aktérů. Jednotlivé roviny, byť není tato skutečnost příliš zdůrazňována, se od sebe liší i mechanismy interakce zájmových aktérů.

Zatímco na úrovni Evropské unie a úrovni států (první a druhá rovina) je interakce regionálních aktérů motivována snahou prosazovat své zájmy a vystupovat jako legitimní účastník politického dialogu s rozhodovacími a řídicími orgány<sup>2</sup>, na úrovni regionů je aktivita regio-

nálních aktérů spjata především s procesem společné realizace regionálně-rozvojových programů (srov. Mathias 2004: 138–139). Tato interakce aktérů není tedy primárně o zájmových skupinách samotných, ale o regionu, ve kterém působí. Nikoliv o zájmech regionálních aktérů (vertikálně orientovaná interakce), ale o zájmu regionu (horizontálně orientovaná interakce). Odborná terminologie naštěstí disponuje odlišnými pojmy jak pro interakci na první a druhé rovině, tak pro interakci na úrovni regionů. V rámci interakce aktérů regionálních zájmů na úrovni států a Evropské unie lze hovořit o agregaci a artikulaci, v rámci úrovně regionů pak o regionální spolupráci, resp. regionálním partnerství.

**Tab. č. 1: Formy interakce na I. a II. rovině (úroveň Evropské unie a úroveň států)**

| Forma interakce  | Jednotlivé projevy   |
|------------------|--|
| Agregace zájmů   | Asociace samospráv, přeshraničních struktur, rozvojových agentur apod. |
| Artikulace zájmů | Privilegovaný formalizovaný politický dialog, tradiční lobby apod.     |

*Zdroj: autor*

**Tab. č. 2: Formy interakce na III. rovině (úroveň regionů)**

| Forma interakce        | Jednotlivé projevy   |
|------------------------|--|
| Regionální spolupráce  | Přeshraniční spolupráce, meziregionální spolupráce, transnacionální spolupráce |
| Regionální partnerství | Kolektivní řešení procesu rozvoje regionu, regionální management               |

*Zdroj: autor*

Další zajímavou skutečností jsou konkrétní modely agregace a artikulace zájmů. Byť je proces profilace a prosazování regionálních zájmů relativně nový jev, lze konstatovat, že již existují některé etablované zásady agregace a artikulace. V prvé řadě je nutno zdůraznit, že agregace regionálních zájmů je, v ideálním případě, realizována jak na státní, tak evropské úrovni, potažmo k tomuto modelu směřuje. Tento fakt potvrzuje i vývoj v nových členských zemích EU (tzv. „Nové Evropě“). V těchto státech vznikají či působí četní aktéři regionálních zájmů, kteří se postupně začleňují do již etablovaných evropských zájmových struktur. Paradoxem těchto zemí je skutečnost, že mnohdy dochází nejprve k agregaci na evropské úrovni a až poté je ustanovena agregovaná struktura na státní úrovni. Přesto i zde platí, že aktéři regionálních zájmů tendují k reprezentaci jak na státní tak evropské úrovni. Působení regionálních aktérů jak na úrovni EU, tak úrovně států je tak pomyslným vědeckým axiomem.

Další obecnou zásadou je vytváření sítí dle sektorové/profesionální působnosti regionálních aktérů. Byť by bylo možno předpokládat, že se budou regionální zájmy agregovat na základě jednoho kritéria, a to regionálního charakteru, není tomu tak. Místo jednotné zájmové skupiny reprezentující regionální aktéry, vznikla či vzniká celá řada sektorově orientovaných aktérů regionálních zájmů.<sup>3</sup> Tyto agregované skupiny mohou navzájem úzce spolupracovat<sup>4</sup>, nicméně si mohou být i relativně často konkurenční<sup>5</sup>.

### 3. První a druhá rovina a formalizace politického dialogu s aktéry regionálních zájmů

V souvislosti se stále se stupňující tendencí regionálních aktérů prosazovat své zájmy na vyšších (rozhodovacích) úrovních (úroveň států, resp. úroveň EU) a v souvislosti se stále větším důrazem na princip partnerství, je i více upřena pozornost na procesní pravidla a formu takového politického dialogu. Zatímco je proces spolupráce a kolektivního řešení regionálních otázek na nejnižší úrovni regionů spjat především s živelným budováním politických sítí, uplatňování agregovaných zájmů na úrovni států, resp. EU je naopak doprovázeno snahami o transparentní a relativně otevřený politický dialog. Je samozřejmě jasné, že proces agregace a artikulace zájmů nemůže být nikdy zcela transparentní, nicméně je to ideál, ke kterému vyšší rozhodovací úrovně (vlády států, Evropská komise) směřují. Stejně tak lze očekávat, že motivace zajistit průhlednost a regulérnost politických sítí mezi rozhodovacími subjekty a zájmovými skupinami bude vyšší na úrovni EU, než na úrovni států (resp. úrovni ČR). Obecně je možno konstatovat, že stupeň formalizace politického dialogu s aktéry regionálních zájmů vypovídá o míře zapojení těchto subjektů na vládnutí. V případě, že neexistují žádná formální procesní pravidla, lze se jen těžko domnívat, že by mohli zájmoví aktéři participovat i na tvorbě či realizaci politik. Naopak, pokud je stupeň formalizace (případně institucionalizace) politického dialogu vysoký, je možno předpokládat, že jsou dané zájmové skupiny do procesu vládnutí zapojovány. Není samozřejmě nutné, aby formalizace byla stvrzena písemně, může se jednat i o zažité nepsané vzorce a obyčeje (srov. Richardson 1993).

Proces formalizace politického dialogu s aktéry regionálních zájmů je relativně moderní fenomén. Rostoucí význam regionálních aktérů vede k obecnému tlaku zapojovat je do politického dialogu s rozhodovacími centry, což je v demokratické společnosti samozřejmě možné pouze za předpokladu jasně stanovených formálních procedurálních pravidel. Organizované regionální zájmy prostřednictvím formalizovaných kanálů tak získávají zcela privilegovaný přístup ať už k vládním orgánům České republiky, tak k institucím Evropské unie. Tato „nadstandardní služba“ regionálním zájmům je vysvětlována jejich specifickým charakterem. Oproti ostatním zájmovým skupinám se regionální zájmy liší vyšší politickou legitimitou, jelikož ve svých řadách často organizují volené regionální zástupce (ať už se jedná o různé asociace municipalit či vyšších samosprávních celků, či v některých případech i asociace přeshraničních struktur či rozvojových agentur). Samozřejmě tradiční způsoby artikulace zájmů – lobby, nejsou formalizovaným dialogem dotčeny. Formalizovaný dialog však pro regionální zájmy otvírá nové privilegované kanály, které jsou jiným zájmovým skupinám nepřístupné. Lze předpokládat, že formalizovaný politický dialog s aktéry regionálních zájmů se pro svou exkluzivitu stane do budoucna hlavním nástrojem jejich profilace. Právě analýza formalizovaného politického dialogu a zjištění, do jaké míry je již etablován, umožní do značné míry vysledovat konkrétní politické procesy probíhající na jednotlivých teritoriálních úrovních.

#### 3.1 Formalizace na úrovni EU

V souvislosti s prohlubujícím se významem evropské politiky soudržnosti a přirozeně i v kontextu rostoucího objemu peněz určených na tuto oblast se zvyšuje motivace aktérů regionálních zájmů vstupovat do procesu evropského policy-building. Je možno konstatovat,

že artikulace regionálních zájmů na evropském fóru je pro etablované zájmové skupiny více než snadná. Evropské instituce přímo vybízejí ke spolupráci se zájmovými aktéry a participace relevantních skupin regionálních zájmů na evropském vládnutí patří mezi důležité priority Evropské komise. Mohlo by se zdát překvapující, že přestože významní aktéři regionálních zájmů organizovaných na evropské úrovni vznikali od druhé poloviny 20. století, počátek formalizace jejich spolupráce s evropskými institucemi je spjat převážně s 90. lety 20. století, konsolidace těchto procesů pak až s lety 2000–2005. Tato skutečnost však vyplývá z obecného vývoje regionální politiky EU, kdy politika hospodářské a sociální soudržnosti začala nabývat na významu až od přelomu 80. a 90. let 20. století (srov. Heinelt 2005).

Již od první poloviny 90. let existovaly různé úpravy vztahů mezi evropskými institucemi a zájmovými skupinami<sup>6</sup>. V této době však ještě neměli aktéři regionálních zájmů výsadní postavení jako v dnešní době. Klíčovým dokumentem této etapy byl „Otevřený dialog s Komisí a speciálními zájmovými skupinami“, který vydala Evropská komise 2. 12. 1992. Jak podotýkají Sonia Mazey a Jeremy Richardson, Evropská komise tímto usilovala etablovat stabilní a udržitelné vztahy se zájmovými skupinami v každé z oblastí politiky, jako prostředek zabezpečení řádu (Mazey, Richardson 2001: 1). Vztah se zájmovými skupinami, jak Evropská komise v dokumentu několikrát zdůrazňuje, by měl zůstat co nejvíce otevřený a pokud možno co nejméně regulovaný (více viz EK 2. 12. 1992). Přesto je v dokumentu naznačeno, že je nezbytné „postavit vztahy (se zájmovými skupinami – pozn. autora) na formalizovanějších základech, aby je Komise, k užítku všech zúčastněných, učinila transparentnější“ (tamtéž). Komise chtěla tímto reagovat na časté situace, kdy lobbyistické skupiny neoprávněně komerčně využívaly oficiální dokumenty Evropských institucí, zneužívaly symboly Evropské unie apod.<sup>7</sup> (tamtéž). Nutno však podotknout, že jakákoliv formalizace politického dialogu evropských institucí se zájmovými skupinami byla pro Evropskou komisi ožehavou záležitostí. Mazey a Richardson spatřují u Evropské komise spíše nechuť k jakékoliv regulaci těchto vztahů: „Ve skutečnosti Komise vždy usilovala vyhnout se čemukoliv, co by odradilo zájmové skupiny od přístupu ke Komisi či od participace na procesu tvorby jejích politik“ (Mazey, Richardson: 17). S určitou mírou nadsázky Komise byla a stále je závislá na politických vstupech zájmových skupin, které přinášejí evropským institucím zajímavé a potřebné informační zdroje. Politický dialog se zájmovými skupinami tak Evropská komise pokládá za „fundamentální pro rozvoj svých politik“ (Zpráva EK, 2. 12. 2002). Na druhou stranu Mazey a Richardson správně podotýkají, že Komise si uvědomuje určité riziko vyplývající z budování závislosti na zájmových skupinách producentů (obchodní zájmy, zájmy velkých průmyslových podniků, zájmy finančních skupin (více viz Mazey, Richardson 2001: 17). Z těchto důvodů se dokument z 2. 12. 1992 stává jen jakýmsi mediálním počinem, kterým Komise nastínila své dilema: „Čím více Komise zdůrazňuje svou otevřenost, tím více nových skupin přijde do Bruselu. Čím víc skupin bude v Bruselu, tím více skupin bude chtít do Bruselu přijít. Intenzita a šíře lobby tak naráží na problém spočívající v nutnosti regulace“ (tamtéž: 16). Dokument Komise z 2. 12. 1992 však toto dilema nevyřešil. Zakotvil pouze velmi obecná psaná pravidla ve smyslu doporučených způsobů chování (tzv. minimální standardy), ty jsou však ve skutečnosti pouze „komplementární k mnohem důležitějším neformálním a nepsaným pravidlům a normám, kterými se řídí individuální dialogy“ (tamtéž).

Jedno východisko se před Komisí přeci jen objevilo. Rostoucí význam nevládních, na státu nezávislých a nekomerčních zájmových skupin otevřelo Evropské komisi celou paletu

informačních kanálů, které by mohla v případě potřeby zcela legitimně využívat. Zájmové skupiny tohoto typu jsou jednak, oproti komerčním zájmovým skupinám, mimo podezření z prosazování parciálních ekonomických zájmů. Za druhé jsou stále závislejší na finanční podpoře ze strukturálních fondů a tím jsou i otevřenější k případné formalizaci a transparentnosti politického dialogu s evropskými institucemi (srov. tamtéž: 17). Před Evropskou komisí se tak vyprofiloval úkol mobilizovat občanskou společnost.

Přelomovým v této věci se ukázalo až působení Romana Prodiho v čele Evropské komise.<sup>8</sup> Již od roku 2000 zdůrazňoval nutnost zlepšit formy evropského vládnutí: „Předseda komise Romano Prodi označil přijetí nových forem vládnutí za jeden ze čtyř strategických cílů úředního období jeho komise“ (Zpráva EK z 11. 12. 2002: 3). Výsledkem jeho snah pak bylo vydání Bílé knihy o Evropské vládní moci dne 25. července 2001.

Bílá kniha je zásadní dokument z provenience Evropské komise. „Bílá kniha navrhuje zahájit proces tvorby politiky, aby se tak více lidí a organizací zapojilo do vytváření a realizace politiky EU“ (Bílá kniha 2001: 3). Evropská komise reagovala Bílou knihou na skutečnost, že v době velkých změn EU (rozšíření EU, reforma regionální politiky, reforma institucí apod.) společnost nejeví zájem ani o diskusi ohledně těchto procesů, ani o závěry z nich vycházející: „Politici vůdcové v celé Evropě dnes musí čelit opravdovému paradoxu. Na jedné straně Evropané od nich požadují, aby našli řešení hlavních problémů, kterým musí čelit naše společnosti. Na druhé straně lidé stále více nedůvěřují institucím a politice jako způsobu vládnutí nebo o ně prostě nemají zájem“ (Bílá kniha 2001: 3). Řešením tohoto paradoxu měly být tyto hlavní metody: „Aktuální přímé informování o přípravě politiky ve všech stádiích rozhodování. Musí být nastolena pevnější vzájemná součinnost s regionálními a místními správními orgány a s občanskou společností. Členské státy mají základní odpovědnost za dosažení tohoto cíle. Avšak Komise sama bude zajišťovat: Soustavnější dialog se zástupci regionálních a místních správních orgánů prostřednictvím národních a evropských sdružení v časném stadiu utváření politiky. Uplatňovat větší pružnost pokud jde o způsob realizace legislativy Společenství, při kterém se přihlíží k regionálním a místním podmínkám“ (tamtéž: 4).

Zajímavou skutečností je to, že Bílá kniha sice obecně zdůrazňuje zapojení široké veřejnosti do diskuse ohledně tvorby a realizace evropských politik, nicméně explicitně zdůrazňuje význam lokálních a regionálních autorit: „Za tímto účelem by měla (Evropská komise – pozn. autora) organizovat systematický dialog s evropskými a národními sdruženími regionálních a místních orgánů při respektování národních ústavních a administrativních úprav“ (tamtéž: 11). „Komise zavede od roku 2002 soustavnější dialog s evropskými a národními sdruženími regionální a místní správy v počátečním stadiu utváření politiky“ (tamtéž: 12).

Vyšší důraz na lokální a regionální autority zdůvodňuje Evropská komise tím, že „silnější zapojení regionálních a místních orgánů do politiky Unie také odráží jejich rostoucí odpovědnost v některých členských státech a větší zapojení jednotlivců a organizací prostých lidí do místní demokracie“ (tamtéž: 10–11). Jedná se především o fakt, že asociace regionálních a lokálních autorit disponují, oproti jiným zájmovým skupinám, vyšší mírou politické legitimacy. Tyto asociace tvoří (ať už přímo či nepřímo) volení zástupci na regionální, resp. komunální úrovni. Jejich explicitní podpora Evropskou komisí může být tedy zdůvodněna snahou o snížení demokratického deficitu EU. Je jasné, že za asociace regionálních a lokálních autorit byly považovány především ty zájmové skupiny, které zajišťují a organizují demokraticky volené regionální zástupce (městské či krajské samosprávy). Ostatní regionální aktéři, kteří nemají

přímou vazbu na volené zástupce (v některých případech přeshraniční struktury, rozvojové agentury) však mají z preference regionálních a lokálních autorit nemenší užitek. Za prvé se dokáží relativně úspěšně zapojovat do procesu budování politického dialogu a za druhé, mají stále oproti jiným profesním zájmovým skupinám výhodu určité míry politické legitimity, byť přirozeně menší oproti asociacím samospráv. Je to dáno tím, že aktéři regionálních zájmů, obecně, mohou argumentovat zájmem regionu. Během prosazování svých zájmů tak mohou, v případě potřeby, odkazovat na svůj veřejnoprávní charakter.

Výbor regionů, přirozeně, nemohl stát v nastolené diskusi stranou. Po sérii pracovních dokumentů a vyjádření<sup>9</sup> vydal dne 14. 5. 2002 rozhodnutí, které bylo pro něj zjevně zcela zásadní. Je více než pravděpodobné, že si Výbor regionů dokázal v tuto chvíli uvědomit, že se otázka zapojení lokálních a regionálních autorit do evropského vládnutí významně dotýká i jeho zájmů. Bílou knihou plánovaná aktivizace Výboru regionů jako mediátora vztahů s aktéry regionálních zájmů mu mohla přinést dlouho žádané posílení kompetencí. Není tedy překvapivé, že již podklady pro květnové rozhodnutí schválené 30. 4. 2002 generálním sekretariátem Výboru regionů obsahovaly řadu silných tvrzení (Výbor regionů 30. 4. 2002):

- lokální a regionální autority tvoří jeden z pilířů evropského demokratického systému,
- princip subsidiarity je uznán jako přední princip, na základě kterého funguje EU,
- přesto nebyl význam lokálních a regionálních autorit doposud brán dostatečně v potaz,
- je nutné vyvážit kompetence lokálních, regionálních, národních a evropských autorit,
- proto je nutné přijmout akční plán.

Další linie diskuse ohledně zapojení aktérů regionálních zájmů do evropského vládnutí se vyprofilovala na ose Evropský parlament – Výbor regionů. Dne 28. 8. 2002 vydal Výbor pro ústavní záležitosti Evropského parlamentu pracovní dokument ohledně role regionálních a lokálních autorit v procesu evropské integrace. V dokumentu byl zdůrazněn rostoucí význam, jaký od počátku 90. let 20. století regionální aktéři zaujímají. Dle Evropského parlamentu mohou regionální aktéři pomoci přiblížit Evropskou unii občanům a též i upevnit proces evropské integrace (EP 28. 8. 2002: 2).<sup>10</sup>

Pracovní dokument Evropského parlamentu nepřináší sice komplexní řešení politického dialogu s regionálními aktéry, ale je, na rozdíl od dokumentů Evropské komise, poněkud konkrétnější a zbytečně neopakuje obecná zjištění. Ve své podstatě se jedná o zajímavý materiál. Evropský parlament se touto iniciativou vhodně zapojil do probíhající diskuse a lze konstatovat, že tímto dokumentem připravil živnou půdu pro pozice Výboru regionů.

Na srpnový pracovní dokument Evropského parlamentu reagoval Výbor regionů předběžnou zprávou z 21. 10. 2002: „Role regionálních a lokálních autorit v evropské integraci“. Tento dokument je zajímavý z toho důvodu, že v něm lze najít souběh několika klíčových otázek roku 2002 a let následujících. Jednak se samozřejmě dotýká probíhající diskuse o zapojení regionálních a lokálních autorit do procesu evropského vládnutí a role Výboru regionů v tomto ohledu. Za druhé obnáší problematiku dělby moci mezi EU, členskými státy a regiony. Především však dokument přináší pozici Výboru regionů k návrhu smlouvy o Ústavě pro Evropu, konkrétně pak návrhy revizí jednotlivých článků této smlouvy, aby Výbor regionů mohl, dle svého přesvědčení, naplnit výzvy Bílé knihy 2001.

Co se týče politického dialogu s regionálními a lokálními autoritami, zpráva Výboru regionů z 21. 10. 2002 přirozeně vyjadřuje souhlas s pracovním dokumentem Evropského parlamentu ohledně role regionálních a lokálních autorit v rámci evropské integrace. Zprávu

Evropského parlamentu hodnotí Výbor regionů v tomto směru jako „krok vpřed v debatě o budoucí podobě Evropy“ (Výbor regionů 21. 10. 2002: 4). Tuto diskusi, jak je v dokumentu dále uvedeno, „chce Výbor regionů více rozvinout a posílit“ (tamtéž). Tímto rozvinutím a posílením diskuse miní Výbor regionů revizi obecného cíle Evropské komise zapojit aktéry regionálních zájmů do procesu evropského vládnutí. Výbor regionů v tomto smyslu sice „vítá návrhy Evropské komise týkající se zapojení lokálních a regionálních autorit“ (tamtéž: 5). Nicméně zdůrazňuje, že větší zapojení obnáší dvě skutečnosti: jednak systematické konzultace s asociacemi lokálních a regionálních autorit v předlegislativním stupni a jednak i posílení role Výboru regionů v rozhodovacím procesu. Výbor regionů zdůraznil, že „nemůže být plně efektivním kanálem pro participaci lokálních a regionálních autorit na evropské integraci, dokud zastává pozici záložního poradního tělesa“ (tamtéž: 9). Výbor regionů tak vyjádřil názor, že jeho vyšší aktivita, které se aktéři regionálních zájmů dožadovali ve svých reakcích, je podmíněna vyšší mírou kompetencí v dané oblasti.

Právě posílení kompetencí Výboru regionů při příležitosti revize primárního práva EU návrhem Ústavní smlouvy tvoří další významnou obsahovou část zprávy Výboru regionů z 21. 10. 2002. Výbor regionů explicitně uvádí vlastní představy o podobě některých článků Ústavní smlouvy. Připomínkami, z nichž některé vycházejí již z návrhů Evropského parlamentu, chce docílit revizi vlastního statutu poradního tělesa a usiluje o posílení svých pravomocí. Jedná se např. o (tamtéž):

- pravomoc podávat žalobu k Evropskému soudnímu dvoru, alespoň ve vybraných otázkách (ohledně principu subsidiarity či otázkách týkajících se statutu Výboru regionů),
  - právo adresovat Evropské komisi písemné a ústní otázky,
  - právo suspenzivního veta v taxativních případech (např. opomenutí konzultace v otázkách, ke kterým je Výbor regionů oprávněn ze smluv),
- apod.<sup>11</sup>

Otázka subsidiarity představovala další podstatnou obsahovou složku zprávy Výboru regionů z 21. 10. 2002. Výbor regionů akcentoval nezbytnost lépe upravit dělbu pravomocí mezi jednotlivými rozhodovacími úrovněmi – úroveň evropských institucí, úroveň členských států a úroveň regionů. Mimo detailnější úpravu principu subsidiarity v *acquis communautaire* navrhuje Výbor regionů i posílení implementační kompetence i odpovědnosti regionálních a lokálních autorit. V této souvislosti apeluje Výbor regionů na členské státy, aby přijaly mechanismy, kterými by zapojily lokální a regionální autority do procesu tvorby relevantních národních pozic. Zprávou z 21. 10. 2002 již Výbor regionů zcela potvrdil, že otázku zapojení aktérů regionálních zájmů chce využít i pro posílení svých pozic a kompetencí.

Dokument Výboru regionů z 21. 10. 2002 se stal přes svou nezávaznost významným politickým vstupem do probíhající diskuse o aktuálních problémech EU. Je samozřejmé, že ve zprávě deklarovaná podpora regionálním a lokálním autoritám se netýkala všech aktérů regionálních zájmů, ale pouze těch, kteří zaštiťují volené regionální zástupce (např. Shromáždění evropských regionů – AER, Eurocities apod.). Tento fakt je pochopitelný nejen z důvodu jejich politické legitimacy a snahy o posílení demokratičnosti evropského vládnutí. Je to pochopitelné i z hlediska struktury a povahy Výboru regionů tvořeného právě zástupci samosprávy. Je však nutno zopakovat, že i ostatní aktéři regionálních zájmů, kteří primárně neorganizují volené regionální reprezentanty (EURADA, AEBR), měli a mají z procesu budování takového politického dialogu značný užitek.<sup>12</sup>



Naopak, zapojení aktérů regionálních zájmů do evropského vládnutí si Evropský parlament představuje pouze jako aktivizaci a stimulaci vstupů z roviny regionů do vyšších rovin v předlegislativní a předrozhodovací fázi.<sup>13</sup> Těmito názory jakoby Evropský parlament zaujal střední pozici mezi Evropskou komisí a Výborem regionů. Na jednu stranu sice podporuje snahu Výboru regionů posílit své kompetence ve věci politického dialogu s asociacemi lokálních a regionálních autorit, na druhou stranu však zdůrazňuje, že zapojení Výboru regionů či regionálních autorit nesmí vést ke znehybnění či zpomalení procesu evropského vládnutí a přijímání rozhodnutí.

Proces formalizace a institucionalizace začleňování aktérů regionálních zájmů do procesu evropského vládnutí pokračoval vydáním Zprávy Evropské komise o vládnutí ze dne 11. 12. 2002. Tento dokument rozvíjí hlavní osu budování politického dialogu mezi evropskými institucemi a asociacemi lokálních a regionálních autorit, v níž dominantní úlohu sehrála právě Evropská komise. Zpráva o vládnutí je předpokládaným výstupem Bílé knihy. Dokument vyhodnocuje reakce na Bílou knihu a snaží se přinést konkrétní řešení ohledně zlepšení evropského vládnutí: „Tato zpráva konstatuje pokrok, ke kterému došlo za posledních 16 měsíců (od vydání Bílé knihy – pozn. autora). Ukazuje se, že Komise již rozvinula a zahájila většinu v Bílé knize doporučených aktivit“ (EK 11. 12. 2002: 23).

Vyhodnocení celkem 260 reakcí na Bílou knihu, které obsahovala Zpráva o vládnutí, přineslo tyto závěry (EK 11. 12. 2002: 23):

- při tvorbě a implementaci politik je nutné zapojit nižší úrovně rozhodování,
- na evropském vládnutí by se tak měli podílet národní, subnárodní i nevládní aktéři,
- je nutné etablovat politický dialog s lokálními a regionálními autoritami, nejlépe formou tripartity (EU, členský stát, regionální autorita),
- kompetence Výboru regionů by měly být v tomto směru posíleny,
- je doporučeno podporovat smluvní partnerství mezi evropskými institucemi (EK) a zájmovými skupinami,  
aj.

Byť by se dalo očekávat, že Zpráva o vládnutí bude završením tvorby koncepčních a programových dokumentů ohledně způsobů zapojení aktérů regionálních zájmů do evropského vládnutí, nestalo se tak. Zpráva sice přinesla celkem podrobné bilancování dosavadního vývoje, ale co do nalezení řešení a způsobů realizace tohoto procesu byla poměrně obecná. Ne zcela překvapivě tak bylo otevřeno další kolo jednání s aktéry regionálních zájmů.

Počátek roku 2003 je spjat s další výzvou Evropské komise zapojit zájmové skupiny do dialogu o nových formách evropského vládnutí: „Průběžný a systematický politický dialog s asociacemi místních samospráv“. Na rozdíl od Bílé knihy, která oslovovala veškeré relevantní zájmové skupiny (byť s důrazem na aktéry regionálních zájmů), je již tato pobídka ze dne 27. 3. 2003 určena výslovně „národním a evropským asociacím regionálních a lokálních autorit“. Tato iniciativa Evropské komise vyplývá ze snahy nalézt konkrétní způsob formalizace politického dialogu s vybranými aktéry regionálních zájmů: „Na základě závěrů, které vzešly z kontextu Bílé knihy o vládnutí, ...nastiňuje Komise cíle a procedury pro systematictější dialog s asociacemi lokálních a regionálních autorit“ (Inforegio News 2003).

Cílem dokumentu bylo interpretovat nosné principy uvedené již Bílé knize, na nichž by měly být založeny vztahy s asociacemi lokálních a regionálních autorit, konkrétně otevřenost, participace, efektivita a soudržnost. Je však nutno zdůraznit, že Evropská komise zde pouze

opakuje již dříve deklarované způsoby jejich naplňování, nebo konstatuje, co vše již bylo v daném směru realizováno (výstupy zmíněné již ve zprávě z 11. 12. 2002). To, co tento dokument však přináší nového, je explicitní důraz na asociace lokálních a regionálních autorit, tedy organizace sdružující volené regionální představitele: „Nejlepšími partnery pro dialog, předcházející formální rozhodovací proceduře, mohou být pouze národní a evropské asociace lokálních a regionálních vlád. Místní autority budou samozřejmě moci vyjadřovat svá individuální stanoviska přímo... nejlépe přes internet“ (EK 27. 3. 2003: 5). Tímto Evropská komise zdůraznila, že formalizovaný politický dialog povede pokud možno pouze s asociacemi demokraticky zvolených regionálních reprezentantů. Vytvořením seznamu konkrétních relevantních zájmových skupin pověřila Evropská komise Výbor regionů.

Procedura politického dialogu pak měla být následující (EK 27. 3. 2003 : 7–8):

- Komise pověří Výbor regionů, aby uspořádal výroční zasedání s evropskými a národními asociacemi regionálních a místních vlád, na kterém předseda komise představí pracovní program Komise na nadcházející rok.
- Požádá-li o to Komise, zorganizuje Výbor regionů podpůrná setkání s asociacemi, na kterých v daných otázkách zodpovědný komisař představí hlavní iniciativy a jejich regionální dopad.
- Počet účastnických asociací na jednotlivých setkáních závisí na tématu jednání a charakteru konzultovaných otázek.

Tímto Evropská komise chtěla docílit toho, aby: „Dotčená tělesa vyjádřila svá stanoviska před tím, než je zahájena formální rozhodovací procedura“ (tamtéž: 7). Tento postup je v zásadě shodný s návrhem Evropského parlamentu z 4. 12. 2002, kde byla zdůrazněna účast regionálních a lokálních autorit v předlegislativní a předrozhodovací fázi, nikoliv v proceduře spolurozhodování.

Důvodem pro tak explicitní snahu Evropské komise zapojit regionální zájmové aktéry do politického dialogu byla série důležitých otázek, které bylo potřeba aktuálně řešit. Jednalo se jednak o dovršení formalizace politického dialogu se zájmovými skupinami (proces nastartovaný Bílou knihou), dále o návrh Ústavní smlouvy, která měla tento dialog právně umožnit (proces nastartovaný Konventem) a konečně, což bylo pro aktéry regionálních zájmů bezesporu nejpřitažlivější, se přidala i rozprava o nové podobě regionální politiky v souvislosti s „Velkým rozšířením EU“ a tím i nutnost konstruovat rozpočtový výhled na léta 2007–2013 (proces nastartovaný Agendou 2000, resp. Třetí kohezní zprávou).

Shrnujícím dokumentem procesu formalizace politického dialogu pak byla zpráva Evropské komise ze dne 19. 12. 2003: „Komunikace s Komisí. Dialog s asociacemi regionálních a lokálních autorit o formulování politiky Evropské unie“ (EK, 19. 12. 2003). Tato komunikační strategie nejprve zhodnotila dosažený stav v procesu formalizace politického dialogu s aktéry regionálních zájmů a přinesla i určité institucionalizační prvky. Obecnými závěry více než dvouleté veřejné diskuse bylo zjištění, že budovaný politický dialog s regionálními a lokálními autoritami bude novou a komplementární metodou, že musí být precizněji definována úloha Výboru regionů a že musí být vytvořena metodika pro výběr relevantních aktérů, kteří se mohou tohoto politického dialogu účastnit. Tyto závěry nejsou samozřejmě nové. Objevovaly se v různých podobách a s různou intenzitou v předcházejících dokumentech, nicméně komunikační strategie poprvé přinesla i konkrétní řešení (EK 19. 12. 2003):

- Platforma dialogu bude položena zveřejněním každoročního pracovního programu Komise a hlavních politických iniciativ, které mají přímý či nepřímý teritoriální dopad.
- Dialog bude moci být realizován na každoročních setkáních na nejvyšší úrovni (předseda Komise a/nebo místopředsedové Komise, reprezentanti asociací regionálních a lokálních autorit).
- Dále bude dialog rozvíjen při příležitosti prezentace pracovního programu Komise Výboru regionů, stejně tak, jako prostřednictvím setkání asociací a zodpovědného Komisaře.

Lze konstatovat, že tyto institucionalizační kroky umožnily společně s minimálními standardy vyjednávání završení procesu formalizace politického dialogu. Evropská komise tak vybuodovala pro aktéry regionálních zájmů nový a zcela specifický politický kanál. Ve vztahu k Evropské komisi tak v případě regionálních aktérů začala existovat dvojkolejnost zájmových toků – jednak prostřednictvím nového formalizovaného kanálu a jednak pomocí tradičního lobby. Nový formalizovaný kanál, jak Evropská komise několikrát zdůraznila, tradiční způsoby regionálního lobby nenahrazuje ani neznemožňuje. Zatímco však jsou tradiční kanály spíše o prosazování zájmů, nově ustavený politický dialog, jak Evropská komise pevně věří, o zlepšení evropského vládnutí. Další podstatný rozdíl mezi oběma formami artikulace zájmů (tradiční lobby a formalizovaný dialog) je zjevný i na projevech tradičního lobby, v rámci kterého Komise nepředpokládá „ani vstupenku/legitimaci ke vstupu či privilegovaný přístup k informacím, ani oficiální statut poradních či konzultačních těles“ (EK 2. 12. 1992: 2). Naopak u formalizovaného a institucionalizovaného politického dialogu s aktéry regionálních zájmů je tato praxe téměř nominálním znakem. Stejně tak i obava Evropské komise z regulace vztahů se zájmovými skupinami, patrná z dokumentu z 2. 12. 1992, není v případě asociací regionálních zájmů namístě.

**Tab. č. 3: Projevy a metody artikulace zájmů na úrovni EU**

| Projev artikulace    | Jednotlivé metody   |
|----------------------|---|
| Tradiční lobby       | Nízká míra regulace, spíše neformální pravidla, individualizace a personifikace vztahů. Nižší míra transparency. Časté u komerčních zájmových skupin  |
| Formalizovaný dialog | Vysoká míra formalizace, institucionalizace a transparency. Vyšší legitimita zájmových politických vstupů. Časté u asociací regionálních zájmů, možný budoucí model pro další neziskové zájmové skupiny |

*Zdroj: autor*

V mantinelech vymezené role si návazně vybuodoval svá procedurální pravidla i Výbor regionů. V dokumentech z 19. 3. 2004 definoval hlavní úkoly v procesu mediace politického dialogu. Mezi hlavními prioritami Výboru regionů bylo identifikovat relevantní partnery dialogu (na základě kritérií Evropské komise vytvořit seznam dotčených aktérů), více se s nimi seznámit a monitorovat jejich aktivity. Výbor regionů asociacím dále stanovil možnosti realizace politického dialogu, a to od slyšení po účast na zasedání komisí Výboru regionů, či participaci na konferencích nebo podílení se na různých zprávách, analýzách a prohlášeních.

Dále byly stanoveny formální pracovní skupiny a byly i definovány roční akční plány Výboru regionů vždy s každou významnou asociací (konkrétně CEMR, CALRE, AEER a Eurocities) (Výbor regionů 19. 3. 2004).

Výbor regionů se tak stal živou a dynamickou platformou pro dialog s asociacemi lokálních a regionálních autorit. Na rozdíl od více či méně politického fóra Evropské komise začal Výbor regionů, ve vztahu k asociacím lokálních a regionálních autorit, působit jako každodenní pracovní orgán. Výbor regionů tak již od počátku demonstroval, že usiluje vložit formálním pravidlům nastaveným Evropskou komisí jasný a pokud možno rozmanitý obsah. Celý proces trval téměř tři roky, což na jednu stranu hovoří o významu dané problematiky, na druhou stranu však také o nepříliš velké akceschopnosti Evropské komise.

### 3.2 Formalizace na úrovni České republiky

Formální pramen upravující zapojení regionálních aktérů do policy-building v České republice je zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje. Zákon byl přijat v roce 2000 na základě procesu harmonizace českého práva s *acquis communautaire*. Je nutno konstatovat, že tento zákon, utvářený a přijímaný ve spěchu, je značně obecný, což může vyvolávat negativní ohlasy obzvláště od představitelů samospráv. Na druhou stranu umožňuje jeho určitá vágnost vyšší míru compatibility s dynamicky se vyvíjející realitou českého a evropského regionalismu (více viz rozhovor s M. Daňkem). Jelikož však způsobuje stávající podoba zákona o podpoře regionálního rozvoje celou řadu rozporuplných reakcí, zvažuje v současné době Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky (MMR) podat návrh na jeho novelizaci (ŘKV, 30. 6. 2005).

Zákon o podpoře regionálního rozvoje vytváří institucionální a právní podmínky pro koordinaci a realizaci hospodářské a sociální soudržnosti v České republice. Zákon ve velmi obecné rovině nastiňuje kompetence jednotlivých správních a samosprávních těles ve věci rozvoje regionů. Často se jedná o ustanovení, která jsou v obdobné podobě obsažena v jiných zákonných úpravách, nebo přirozeně vyplývají z existence daného subjektu (např. že kraj „může podporovat rozvoj soukromého podnikání prospěšného pro kraj, vyčleňovat ze svého rozpočtu finanční prostředky určené k odstraňování závad a nedostatků v těch oblastech, které spadají do jeho působnosti, včetně odstraňování nežádoucích rozdílů uvnitř územního obvodu kraje apod.“ (srov. zákon 248/2000Sb.).

Určitou právní novinkou a zřejmě i jedním z nejdůležitějších ustanovení zákona 248/2000 Sb. je §18 ustavující Řídící a koordinační výbor (ŘKV).<sup>14</sup> Jedná se o snahu zákonodárce zakotvit v zákoně o podpoře regionálního rozvoje konzultační těleso, do kterého by byla zapojena občanská společnost. Zákonodárce tímto reagoval na požadavky Evropské komise a formálně dostal aplikaci principu partnerství. ŘKV je dle dikce zákona formální konzultační těleso, jehož cílem je řešit aktuální otázky spjaté s regiony, jejich rozvojem a finančními možnostmi pro ně určenými. V mezidobí od účinnosti zákona do vstupu ČR do EU nebyl ŘKV příliš svoláván, nicméně v současnosti se jedná o dynamicky se rozvíjející platformu, kde dochází k častým a pravidelným interakcím státních orgánů<sup>15</sup>, zástupců samospráv<sup>16</sup>, odborů<sup>17</sup>, zaměstnavatelských svazů a podnikatelů<sup>18</sup>, odborných institucí<sup>19</sup>, nevládních organizací<sup>20</sup> a družstev<sup>21</sup>. ŘKV je pomyslným multipartitním orgánem, který „vznikl pro potřeby koordinace pomoci poskytované Evropskými společenstvími na úrovni státu. Podrobnosti týkající se

složení, působnosti, organizace a činnosti Řídícího a koordinačního výboru stanoví jeho statut a jednací řád schválený vládou“ (Oficiální portál o фондеch EU).

Zatímco zákon o podpoře regionálního rozvoje byl značně obecný, usnesení vlády ČR z 2. 3. 2005 přineslo relativně podrobně zpracovaný statut a jednací řád ŘKV.<sup>22</sup> Působnost ŘKV je ve statutu vymezena velmi široce. ŘKV „koordinuje přípravu a realizaci programů Evropské unie v oblasti politiky hospodářské a sociální soudržnosti, projednává a doporučuje finanční a věcné změny schválených programů hospodářské a sociální soudržnosti, projednává návrhy a změny procedurálních postupů a pravidel pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti, celkově koordinuje a dohlíží na přípravu zásadních programových dokumentů (zejména Národního rozvojového plánu) pro zpracování Národního strategického referenčního rámce, koordinuje přípravy programových dokumentů, zvláštní pozornost věnuje přípravě programových dokumentů operačního typu, koordinuje systémová opatření nutná pro realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti (monitorovací a informační systém, institucionální struktury, finanční kontrola apod.), zajišťuje podmínky pro provádění monitorování a hodnocení programů realizovaných v rámci hospodářské a sociální soudržnosti, zajišťuje provázanost koordinačních struktur pro využití prostředků určených pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti s koordinačními strukturami pro využití pomoci Evropské unie jako celku, v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti zajišťuje soulad s politikami Společenství, koordinuje další činnosti spojené s problematikou politiky hospodářské a sociální soudržnosti“ (Statut ŘKV). Na základě tohoto výčtu by se mohlo dojít k závěru, že stupeň zapojení občanské společnosti je v této oblasti maximální. Její vliv je patrný i na způsobu hlasování.

Dle statutu ŘKV jsou rozhodnutí „přijímána na základě konsensu“ (tamtéž). V případě, že však není možné dospět k rozhodnutí tímto způsobem, je možné pro přijetí rozhodnutí využít ustanovení jednacího řádu ŘKV, která již umožňují hlasování většinou z přítomných. Záporná stanoviska též musí být písemně odůvodněna (Jednací řád ŘKV). Ze současného počtu 42 členů s hlasovacím právem náleží zástupcům státních orgánů 19 hlasů. Z ostatních jsou nejvíce zastoupeny regionální rady NUTS 2 regionů (tedy v konečném důsledku krajů), celkem 13 hlasů. Municipality, mimo hl. město Prahu, která má jeden hlas, nemají hlasovací právo.<sup>23</sup> Další zástupci mají po jednom hlasu. Je zřejmé, že dosahovat konsenzuálního stanoviska nemusí být v takovém počtu a v takové diverzitě subjektů lehké. Nicméně hlasování konsensem je vždy preferováno a využití většiny pro přijetí závěrů není pokládáno za šťastné. „V případě neshody se rozhodnutí odkládá a v mezidobí se hledá shoda standardními dohodovacími mechanismy“ (více viz rozhovor s M. Daňkem). Dále platí, že „zasedání Výboru jsou neveřejná. Zasedání se mohou účastnit zástupci orgánu státní správy, Evropské unie, Delegace Evropské komise, Evropské investiční banky či jiní zahraniční a domácí odborníci, a to po předchozím souhlasu předsedy Výboru“ (ŘKV 17. 9. 2001).<sup>24</sup>

Aktivitu ŘKV je nutno vnímat v kontextu obecného vývoje evropské strukturální pomoci pro ČR. Je možno tedy vysledovat tři vývojové etapy ŘKV:

- od prvního zasedání ŘKV (2001) do vstupu ČR do EU (2004),
- od vstupu ČR do EU (2004) do začátku příprav na nové finanční období (2005),
- od začátku příprav na nové finanční období (2005) dosud.

Jednotlivé etapy se od sebe odlišují stupněm aktivity ŘKV, tématy uskutečněných zasedání i stupněm zapojení občanské společnosti.

V rámci první vývojové etapy proběhla pouze čtyři zasedání ŘKV. Pro ŘKV v období 2001–2004 byla příznačná hlavně tato témata: předvstupní pomoc, nástin implementačních struktur v období 2004–2006, což souviselo s obecnou přípravou programových dokumentů (Národní rozvojový plán – dále NRP, operační programy, rámec podpory společenství apod.).

Druhá etapa byla co do fungování ŘKV zcela specifickým a ojedinělým úsekem. Jednalo se o relativně krátké období, a to od vstupu ČR do EU po zahájení příprav na nové finanční období (tedy do počátku roku 2005). Toto vývojové období ŘKV se neslo ve znamení „úřednické práce v podstatě bez vlivu politiků“ (rozhovor s M. Daňkem). ŘKV se nesvolával, v činnosti byla pouze pracovní skupina pro programování. Pracovní skupina pro programování, „se scházela cca 2x do měsíce. Řešila otázky spojené s přípravou NRP a operačních programů. Zastoupeny byly ministerské resorty. Z regionálních zástupců se zúčastňovali jen cca 3 neaktivnější zástupci krajů“ (rozhovor s M. Daňkem).

Třetí etapa byla formálně zahájena technickým přípravným zasedáním ŘKV, dne 11. 4. 2005. ŘKV se poprvé sešel v nové podobě, a to dle dikce nového statutu a jednacího řádu přijatého usnesením vlády 2. 3. 2005, které upravilo ŘKV pro účely přípravy na nové finanční období 2007–2013. Teprve tímto usnesením byl konečně aktivizován princip partnerství vyjádřený v zákoně 248/2000 Sb. v §18 o ŘKV a formálně byla zakotvena participace širokého spektra subjektů na činnosti ŘKV. Do této doby byla účast jiných než státních orgánů na činnosti ŘKV spíše sporadická. V dubnu 2004 se prostřednictvím svých delegátů účastnilo na technickém přípravném zasedání ŘKV již široké spektrum svazů, organizací a zájmových skupin. Není překvapivé, že tato nová situace způsobila, že se technické zasedání ŘKV dne 11. 4. 2005 neslo ve znamení nejen příprav nového NRP, ale i „vyjednávání o členství a hlasovacích právech členů“ (tamtéž).<sup>25</sup>

Aktuálními tématy se staly otázky jako schvalování rozpočtu EU, vliv britského předsednictví na realizaci finančního období 2007–2013 či problémy s přípravou nového NRP.<sup>26</sup> Konfliktní otázkou se stalo i nastavení některých operačních programů, obzvláště přeměna stávajícího Společného regionálního operačního programu (SROP) na sedm Regionálních operačních programů (ROP). Klíčovým bodem střetu je proces implementace cca třetiny evropské strukturální pomoci implementované přes operační programy. Doposud byl tento proces realizován přes jeden řídicí orgán – MMR, byť byla dodržena vysoká míra decentralizace. V současné době se ze strany krajů ozývají silné hlasy, že by měl být tento program delegován na každý kraj zvlášť, aby si kraje mohly nastavit své programové dokumenty s ohledem na reálné potřeby svého regionu a hlavně, aby samy disponovaly finančními prostředky. Zajímavé na celé záležitosti je to, že MMR nemá důvod ROPy blokovat a ani tak nečiní. Stejně tak ani kraje by zřejmě nebyly pokračující existencí SROPu finančně poškozeny, navíc by si paradoxně ušetřily práci s přípravou programových dokumentů. Možná i z těchto důvodů nelze aktuálně předpovědět, jakým způsobem bude tato záležitost řešena. Obzvláště ze strany krajů se jedná o diskusi s výrazným politickým nádechem.

Vzhledem ke skutečnosti, že vysoký stupeň zapojení občanské společnosti do procesu koordinace příprav na realizaci evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR byl formálně dosažen až v březnu roku 2005, nelze s určitostí říci, kterým směrem se bude tato forma „multipartity“ vyvíjet. Je možné, že v souvislosti se silícími pozicemi asociací regionálních zájmů na evropské rovině dojde i k snaze českých asociací regionálních aktérů více prosazovat své zájmy.

Z výše uvedeného vyplývá, že přes určitou emancipační snahu nemají regionální zájmy v ŘKV privilegovaný a exkluzivní kanál jako evropské asociace regionálních a lokálních autorit ve formalizovaném politickém dialogu s institucemi EU. Ambicí ŘKV je rovnocenná a reprezentativní účast občanské společnosti, nikoliv tedy pouze regionálních zájmů. Aktéři regionálních zájmů mohou nicméně využívat i jiné formy více či méně formalizovaného dialogu se státními orgány. Mezi tyto kanály patří bilaterální memoranda mezi vybranými asociacemi regionálních zájmů a Ministerstvem pro místní rozvoj. Nebo memoranda mezi zájmovými skupinami navzájem (např. memorandum mezi AK a SMO). Obecným smyslem memoranda mezi AK a MMR (bylo uzavřeno v březnu roku 2005) je napomáhat krajům při přípravách na implementaci operačních programů a též se vzájemně informovat. Důležitou součástí memoranda je i asistence při přípravě ROPů, byť má tato pomoc mnohdy jen deklarativní podobu. MMR, přestože zastává vůči ROPům odměřené stanovisko, vychází v této věci krajům vstříc (více viz výše). Memorandum je toho důkazem a pro kraje znamená tento dokument, byť právně nezávazný, přesto politicky významný počín (viz rozhovor s M. Daňkem).

Zajímavou platformou jsou i Resortní koordinační skupiny, resp. Meziresortní koordinační skupina. Jejich existence souvisí se zajištěním „organizačních, materiálních a personálních předpokladů pro plnění úkolů souvisejících s činností MMR, a potažmo ČR, v pracovních orgánech Rady EU, Evropské komise a ostatních orgánů Unie“ (Oficiální portál o fondech EU). Resortní koordinační skupiny (RKS) mají vznikat na každých ministerských resortech s cílem intervenovat ve prospěch ČR na úrovni EU. Přípravují podklady pro Výbor pro EU, který odpovídá za koordinaci politiky ČR vůči EU ve Výboru stálých zástupců členských zemí (COREPER I/II) (více viz tamtéž, materiály MMR). Shodný postoj resortních koordinačních skupin zajišťuje meziresortní koordinační skupina. Je však nutno konstatovat, že ne všechna ministerstva již svou koordinační skupinu ustanovila, resp. ne všechny resortní skupiny jsou aktivní (rozhovor s M. Daňkem).

V případě MMR byla RKS ustavena rozhodnutím ministra č. 142 ze dne 25. listopadu 2003 „o zřízení Resortní koordinační skupiny pro EU na Ministerstvu pro místní rozvoj a o jmenování jejich členů“. Toto rozhodnutí bylo v roce 2005 aktualizováno rozhodnutím ministra č. 23/05 „o složení a činnosti Resortní koordinační skupiny pro EU na Ministerstvu pro místní rozvoj“. Součástí rozhodnutí je rovněž Statut a Jednací řád RKS (srov. Oficiální portál o fondech EU, rozhovor s M. Daňkem). RKS v rámci MMR slouží pro „přípravu pozic ČR a instrukcí pro vyjednávání nařízení na pracovních skupinách Rady EU B6“ (rozhovor s M. Daňkem). Zastoupeny jsou zde i regionální zájmy, a to Asociace krajů a Svaz měst a obcí. Ty však paradoxně zatím nejsou příliš aktivní.<sup>27</sup>

Z výše uvedeného je patrné, že proces formalizace a institucionalizace politického dialogu mezi státem a regionálními zájmy je v ČR teprve v počátcích. Již nyní však lze identifikovat tři možné roviny profilace vybraných regionálních aktérů:

- zapojení v ŘKV,
- bilaterální memoranda,
- zapojení do RKS.

První způsob umožňuje regionálním zájmům (ale obecně i širší veřejnosti) působit na nastavení programových dokumentů implementujících pomoc ze strukturálních fondů. Jedná se tedy o možnost vlivu na legislativu ČR. Druhý způsob je více či méně založen na budování

image regionálních aktérů. Memoranda jsou spíše politickými dokumenty, které mohou zvýšit prestiž či význam vybraných aktérů regionálních zájmů při vyjednávání. Konečně třetí možnost, tedy členství v RKS, souvisí s procesem působení a ovlivňování evropské legislativy, kdy státní orgány ČR a regionální zájmy vystupují navenek shodně a kooperují na základě vzájemného partnerství. Tato rovina, byť se jedná o zřejmě nejmocnější zbraň regionálních zájmů v ČR – tedy potenciál ovlivňovat nastavení politiky hospodářské a sociální soudržnosti v samém počátku, není paradoxně příliš využívána. Je to možná i proto, že aktéři regionálních zájmů mají velmi malé zkušenosti s vyjednáváním na evropské úrovni a téměř nulové zkušenosti s vyjednáváním na evropské úrovni po boku státu.

### 3.3 Komparace první a druhé roviny z hlediska formalizace dialogu

Jak již bylo nastíněno výše, rostoucí význam regionálních aktérů vyvolává jak na první, tak druhé rovině tlak více je zapojovat do procesu policy-building. Jelikož však patří mezi základní demokratické zásady transparentnost vládnutí, je nutné takovou účast regionálních zájmových skupin procesně regulovat. Zatímco na úrovni EU dosáhl tento proces viditelnou míru konsolidace, na úrovni ČR je stále ještě v počátcích. Vysoká formalizace, resp. institucionalizace politického dialogu s vybranými zájmovými skupinami a otevření privilegovaných kanálů pro parciální zájmy je bezesporu převratnou záležitostí o to více, že má takovýto politický dialog přispět k novému modelu evropského vládnutí. Toto rozhodnutí může přirozeně vyvolávat ambivalentní reakce. Jedná se sice o skupiny reprezentující zájem regionu, ale stále jsou to zájmové skupiny.

Rozdíl mezi první a druhou rovinou z hlediska přístupu regionálních zájmů k rozhodovacím orgánům spočívá nejen v míře propracovanosti formalizovaného politického dialogu, ale i v míře aktivity regionálních aktérů. Na evropské úrovni dochází k dynamickému rozvoji spolupráce mezi asociacemi regionálních zájmů a institucemi EU. Mohou využívat jak formalizovaný politický dialog, tak tradiční lobby. V ČR je aktivita regionálních aktérů o poznání slabší. Zájmové skupiny mohou sice uplatňovat celou řadu strategií: prosazovat svůj vliv na tvorbu české (v rámci ŘKV) i evropské legislativy (v rámci RKS), nebo mohou využívat politických memorand; nicméně těchto platform zatím plně nevyužívají. Zájmoví aktéři se na úrovni ČR zaměřují hlavně na ovlivňování české legislativy v mantinelech nastavených EU. Možnost ovlivňovat samotné nastavení mantinelů regionální politiky EU v RKS je paradoxně sekundární záležitostí.

### 4. Třetí rovina – partnerství, regionální spolupráce a její formy

Působení regionálních aktérů na třetí, nejnižší úrovni, má kvalitativně odlišný charakter od jejich aktivit na úrovni Evropské unie či České republiky. V souladu s rozšířenou představou fungování regionální politiky, působí různorodí regionální aktéři na třetí rovině jako partneři v procesu společného řešení rozvoje regionu, ve kterém působí. Nejedná se tedy o interakci konkurenční (prosazování zájmů regionálního aktéra), jak na úrovni státu či Evropské unie, ale o interakci založenou na spolupráci a partnerství (prosazování zájmů regionu, srov. Bachtler, Turok 1997: 5–7).



Vnitřní diverzifikací evropského regionalismu, tím pádem i specifikací regionálních aktérů se postupně dospělo k několika formám jejich interakce. Všechny formy jsou však primárně orientovány ve prospěch regionu. Profilace regionálních aktérů ve svých domovských regionech je přímo tímto zájmem regionu usměrňována, jelikož konání ve prospěch regionu znamená pro regionální aktéry možnost získat veřejnou podporu ať už z rozpočtu České republiky, nebo, což je v současnosti mnohem efektivnější, ze strukturálních fondů Evropské unie<sup>28</sup>. Všechny formy této interakce je možno podřadit pod pojem regionální spolupráce. Model konstruktivní spolupráce všech relevantních aktérů v regionu je pak možno označit jako regionální partnerství.

#### 4.1 Regionální spolupráce

Markus Perkmann, jeden z předních odborníků na regionální spolupráci a výzkum euroregionalismu, přinesl zajímavé členění regionální spolupráce. Jeho základním dělicím kritériem je souvislost území. Dle tohoto kritéria dělí regionální spolupráci na dvě základní formy. Do první skupiny řadí ty kooperující regiony, resp. regionální aktéry v regionech, jež vytvářejí jednotný (souvislý) geografický celek (např. přeshraniční struktury). Do druhé skupiny přiřazuje ty případy, které souvislé území nevytvářejí (např. městské sítě, spolupráce významných zájmových sdružení apod.). Pro první formu regionální spolupráce používá Perkmann pojem přeshraniční, pro druhou pak meziregionální (Perkmann 2002: 6).

Toto členění je sice velice přehledné, nicméně jeho aplikační možnosti jsou do určité míry omezené. Perkmannova typologie regionální spolupráce nepočítá např. s takovými přeshraničními strukturami, které sice vytvářejí ucelený geografický celek, nicméně se co do funkcí blíží spíše twinningu – regionálním sítím (jedná se převážně o ad hoc společenství, více viz níže). Z tohoto důvodu by bylo vhodnější použít za dělicí kritérium funkci, resp. cíl dané regionální spolupráce, nikoliv souvislost území.<sup>29</sup>

Pojem integrace lze však chápat ve dvou rovinách. Politolog W. Wallace navrhl rozlišovat integraci formální a neformální (srov. tamtéž). Za integraci formální lze považovat institucionální rámec procesu propojování regionů. V případě evropské integrace tedy hlavně integrační smlouvy (Římské smlouvy, Jednotný evropský akt, Smlouva o EU). Z definice se jedná o diskontinuální proces postupující od smlouvy ke smlouvě. Na druhé straně vypovídá neformální integrace o sdílených vzorcích chování vymezených formálním rámcem. W. Wallace tvrdí, že neformální integrace vyvolává tlak na další rozvíjení formální integrace, a to na základě logiky poptávky. Jako příklad lze uvést tlak velkých firem na zavedení jednotného trhu a následovně promptní přijetí jednotného evropského aktu.

Logika fungování formální a neformální integrace a přínos jejího zkoumání je v případě makroúrovně (národních států) zřejmá. Otázkou zůstává, jestli je vymezení a uplatnění formální a neformální integrace vhodné i pro mikroúroveň (regiony). Stejně jako u integrace národních států, tak i u regionů je základním projevem formální integrace smlouva.<sup>30</sup>

Je ovšem diskutabilní, zda-li lze sledovat obdobný tlak neformální integrace na rozvíjení formální. Sdružené regionální celky (např. euroregiony) mají od národních států jistou kompetenční nevýhodu. Političtí představitelé integrujících se krajů (okresů) nemají, na rozdíl od státních politických vůdců, takovou politickou legitimitu, aby mohli zcela změnit právní řád celku či aby mohli provést úplnou integraci. Tato skutečnost znemožňuje, aby se pod tlakem

neformální integrace neustále prohlubovala integrace formální. V určitém momentu totiž dojde k situaci, že případné vstupy aktérů požadujících prohloubení integrace nebudou moci být realizovány výstupy, kvůli nedostatečným politickým pravomocím adresátů nátlaku.

#### 4.1.1 Přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce, vytváření souvislých struktur podél hranic (srov. Perkmann 2002 či Dočkal 2005), patří mezi nejzajímavější formy regionální kooperace. Výbor regionů oficiálně definoval přeshraniční spolupráci jako „kooperaci obnášející bi, tri nebo multilaterální spolupráci mezi lokálními a regionálními autoritami (poloveřejné či soukromé mohou být též v tomto ohledu dotčeny) operujícími na kontinuálních územích. Toto platí i v případech, kdy jsou území oddělena mořem (Výbor regionů, 13. 3. 2002: 4). Tato definice je však problematická, jelikož nezahrnuje klíčový prvek přeshraniční spolupráce, a to státní hranici, resp. hraniční efekt. Přes tento nedostatek je zcela zřejmé, že přeshraniční spolupráce zaujímá u evropských institucí prioritní pozici. Možná i z tohoto důvodu lze k této problematice nalézt sérii kvalifikovaných příspěvků. Je však nutno konstatovat, že se jedná především o množství případových studií, které analyzují konkrétní přeshraniční strukturu. Studií, které by se věnovaly obecným aspektům přeshraniční spolupráce, či které by poskytovaly základní teoretický rámec, není mnoho.<sup>31</sup> Tato skutečnost platí o to více, jedná-li se o přeshraniční struktury v zemích střední a východní Evropy. Těžiště výběru výzkumných předmětů dosavadního výzkumu přeshraniční spolupráce leží totiž v západní Evropě, resp. na západním pohraničí Německa (obzvláště německo-nizozemské, německo-francouzské přeshraniční struktury).<sup>32</sup> Pro nově vznikající struktury ve střední a východní Evropě má však tento fakt dvojí negativní následek: za prvé, jsou opomíjena jejich specifika. Za druhé, což je možná ještě horší, jsou během jejich výzkumu často aplikovány teoretické modely vhodné pro západoevropské přeshraniční struktury, nicméně pro struktury ve střední a východní Evropě mnohdy nepoužitelné (více viz Dočkal 2005).

#### 4.1.2 Mezuregionální spolupráce

Základním metodologickým úskalím výzkumu, resp. teoretického vymezení meziregionální spolupráce je značná diverzita regionálních vztahů, které by bylo možno podřadit pod koncept meziregionální spolupráce. Zatímco do přeshraniční spolupráce patří veškerá interakce regionálních aktérů podél státních hranic, která je v teoretické rovině orientována integračně, do meziregionální spolupráce je možno zařadit téměř vše ostatní<sup>33</sup>. Typově jsou pak tyto regionální vztahy značně různorodé – od partnerství měst, přes spolupráci regionálních mikrosvazků, po budování lokálních obchodních sítí či výměnné pobyty škol nebo sportovních družstev. Typová diverzita však není jediným problémem, problematickou otázkou je i terminologie. Meziregionální spolupráce je často spojována a mnohdy i zaměňována s termínem twinning (z anglického spojování, slučování). Pojem twinning tak obnáší hned několik možných rovin interpretace: twinning států, twinning obcí či svazků obcí, twinning ostatních organizací a twinning osob.

Interpretace twinningu jako spolupráce států souvisí s některými programy pomoci Evropské unie. „V roce 1998 Evropská komise navrhla mobilizaci značných lidských a finanč-

ních zdrojů, která by jim v tomto ohledu pomohla, a to pomocí procesu twinningu správních institucí a agentur. Široké odborné znalosti členských států se nyní dávají k dispozici kandidátským zemím, zejména prostřednictvím dlouhodobého působení státních úředníků z členských států v kandidátských zemích a doprovodných krátkodobých odborných misí“ (EK 2000). V tomto ohledu je za twinning označována ta aktivita, která umožní transfer know-how z jednoho členského státu Evropské unie do státu kandidátského. Pomocí twinningových projektů má být kandidátský stát připravován na členství v Evropské unii a činnost twinnera (školitele) je úplatná: „Jedná se o speciální mechanismus navržený na podporu předávání zkušeností ministerstev nebo vládních úřadů členských zemí EU jejich partnerům v kandidátských zemích. Twinning je realizován ve více oblastech a pro každou oblast má kandidátská země vybranou partnerskou zemi z členů EU (např. přípravu na SF vede Velká Británie, Irsko a Francie). Program probíhá formou dlouhodobého působení státních úředníků z členských zemí v kandidátských zemích a doprovodných krátkodobých odborných misí“ (Bartošková 2002: 72–73). Twinningové projekty v tomto slova smyslu probíhaly intenzivně i v České republice, a to v rámci podpory předvstupního fondu Phare. Jednalo se převážně o implementaci *acquis communautaire* v oblasti životního prostředí, regionální úrovně apod. (Hořická 2003).<sup>34</sup>

Nejčastější forma twinningu je nicméně partnerství měst (často town-twinning). Tuto formu kooperace je možno metodologicky čistě zařadit pod meziregionální spolupráci. Dříve zmíněné interpretace pojmu twinning v tomto ohledu poněkud pokulhávají. Bylo by bezesporu vhodnější používat jiné pojmosloví pro školení kandidátských států, resp. osob a pojem twinning vyhradit pouze pro meziregionální formy spolupráce. Tuto skutečnost však nelze očekávat, jelikož je používání termínu twinning ve smyslu vztahu školitel/školený Evropskou komisí a následně i žadateli o danou podporu značně rozšířené a zažité. Je nicméně zajímavé, že i pro town-twinning existují obdobné programy evropské pomoci. Tato spolupráce je však neúplatná a nepředpokládá vztah školitel/školený, nýbrž v prvé řadě vztah partnerský.<sup>35</sup>

Town-twinning je možno definovat jako „...setkávání dvou měst za účelem společné strategie v rámci evropské perspektivy, společné řešení problémů a rozvoj stále užších a přátelštějších vazeb“ (Oficiální portál Rady evropských obcí a regionů). Tato definice, z provenience zájmového aktéra reprezentující samosprávy (Council of European Municipalities and Regions, CEMR)<sup>36</sup>, je však na jednu stranu značně obecná, na druhou stranu omezuje strany town-twinningu na počet dvou.

Další zajímavá rovina pojmu twinning souvisí se spoluprací lokálně, resp. regionálně orientovaných občanských sdružení či organizací. Jedná se např. o orgány církve (diecéze, farnosti), sportovní družstva, obchodní společnosti regionální důležitosti apod. Twinningová partnerství tohoto typu jsou též zařaditelná do kategorie meziregionální spolupráce. Je však více než obtížné, ne-li nemožné vnitřně tuto skupinu rozčlenit do jednotlivých subtypů. Tento metodologický problém lze vyřešit negativní definicí: zjednodušeně platí, že do této kategorie patří veškerá neintegrační partnerství regionálních aktérů, mimo spolupráci municipalit. V konečném důsledku pak dochází k používání takových slovních spojení jako church-twinning (partnerství církevních orgánů), school-twinning (partnerství škol) či NGO-twinning (partnerství nevládních organizací).

Obecně je možno položit otázku, zda-li jsou výše uvedené interpretační roviny pojmu twinning identické s kategorií meziregionální spolupráce? Respektive, zda-li mimo twinning

neexistují jiné formy spolupráce, které by bylo možno podřadit pod meziregionální spolupráci? Vzhledem ke značné obecnosti pojmu twinning, relativně volnému nakládání s tímto termínem a k aplikacím různých přídomků (church-twinning, town-twinning apod.) lze druhou otázku předběžně vyvrátit. Nicméně na první otázku – zda-li je twinning identický s kategorií meziregionální spolupráce – je nutno odpovědět že nikoliv. Důvodem je např. běžná praxe, kdy je pod pojmem twinning označována i spolupráce států<sup>37</sup> či osob.

#### 4.1.3 Transnacionální spolupráce

Koncept transnacionální spolupráce je ze všech tří forem regionální spolupráce nejproblematičtější. Tato skutečnost je dána několika skutečnostmi. První spočívá v tom, že stále neexistuje v odborných kruzích konsensus, jak transnacionální spolupráci definovat. Druhý problém souvisí s běžným využíváním slovního spojení „transnacionální spolupráce“ v jiných vědních disciplínách, a to zcela v jiném významu než jako jednu z forem regionální spolupráce.<sup>38</sup> Třetí komplikace je způsobena určitou umělostí konceptu transnacionální spolupráce, jelikož byla tato forma definována pro účely evropských regionálně-rozvojových programů, bez ohledu na nízkou, resp. žádnou odlišnost této kategorie od ostatních forem spolupráce.

Dle oficiálního názoru Výboru regionů ze dne 13. 3. 2002 je vhodné používat jednu definici transnacionální spolupráce, a to následující: „transnacionální spolupráce obnáší s ohledem na programy a projekty kooperaci mezi národními, regionálními a lokálními autoritami. Tato forma spolupráce pokrývá větší kontinuální území a zapojuje subjekty alespoň ze dvou členských a/nebo nečlenských států“ (Výbor regionů 13. 3. 2002: 4). Tato definice Výboru regionů se kvalitativně neodlišuje od definice přeshraniční spolupráce, kterou Výbor regionů navrhl ve stejném dokumentu (více viz výše). Rozdíl spočívá pouze v důrazu na velké geografické území (což ale některé přeshraniční struktury typu pracovní společenství splňují taktéž) a vazbou na specifické programy a projekty. Jediným důvodem existence kategorie transnacionální spolupráce tak jakoby zůstává vytvoření specifických programů evropské pomoci, které jsou určeny jiným cílovým skupinám a jiným způsobitelným subjektům, než jak je tomu u přeshraniční či meziregionální spolupráce.<sup>39</sup>

Někteří autoři se však kategorie transnacionální spolupráce nevzdávají. Zdůrazňují, že tato forma spolupráce se od ostatních kvalitativně odlišuje, a to vlivem, jaký zde hraje úroveň státu. Odlišujícím prvkem transnacionální spolupráce je to, že úroveň státu usměrňuje, předurčuje či definuje tuto formu regionální spolupráce mezi regionálními subjekty, nebo že je na tuto úroveň dokonce posunuto těžiště této spolupráce (srov. např. Arnaud 2002 či Bullmann 1994).<sup>40</sup> Tomuto výkladu by odpovídalo i nastavení programů EU pro podporu transnacionální spolupráce. Tyto programy jsou totiž určeny pro subjekty z předem definovaných států, resp. velkých geopolitických celků (MEDA pro státy severní Afriky a okolí Středomořího moře, Interreg IIIB pak pro prostor centrální Evropy, Jadranu, Podunají a jihovýchodní Evropy, více viz Oficiální portál o fondech EU). Rozhodující vliv státní úrovně na tuto formu regionální spolupráce však není stále empiricky prokázán a jediným argumentem opět zůstává pouze specifické nastavení evropských regionálně-rozvojových programů. Transnacionální spolupráce tak žije v kontextu evropského regionalismu, spíše než interakcí specifických regionálních aktérů, vlastní dynamikou danou programovými dokumenty, deklaracemi a prohlášeními evropských institucí.<sup>41</sup>

**Tab. č 4: Formy regionální spolupráce a její rozdíly**

| Forma spolupráce | Charakteristika   | Akteři  |
|------------------|---|---|
| Přeshraniční     | integračně orientovaná<br>vytváří kontinuální geografický celek<br>ze všech forem spolupráce má pro EU nejvyšší důležitost<br>potenciálně vhodná pro nové směřování evropského regionalismu | euroregiony<br>pracovní společenství<br>nepřímá samospráva,<br>rozvojové agentury |
| Meziregionální   | neintegračně orientovaná<br>nevytváří kontinuální geografický celek<br>orientována na budování regionálních sítí<br>jedna z nejobvyklejších forem regionální spolupráce                     | územní samosprávy<br>občanská sdružení<br>církve<br>jiní relevantní aktéři        |
| Transnacionální  | nominální forma spolupráce<br>definována hlavně evropskými regionálními programy<br>předpokládá účast státu, nebo jedním z kritérií souvisí s úrovní státu<br>terminologicky problematická  | obdobně jak u přeshraniční spolupráce   |

*Zdroj: autor*

## 4.2 Regionální partnerství

Jak již bylo nastíněno výše, je možno na partnerství nahlížet ze dvou pohledů. Na jednu stranu je princip partnerství definován jako nosný ideový základ celé regionální politiky EU, na druhou stranu souvisí princip partnerství s úzkou spoluprací regionálních aktérů na úrovni regionu, a to za účelem kolektivního řešení regionálního rozvoje.

Pro tuto kapitolu je důležitější druhý výklad principu partnerství, a to horizontální interakce regionálních aktérů na nejnižší úrovni – na rovině regionů. V ideálních případech je takovéto regionální partnerství dosahováno pomocí ať už živelně, či uměle budovaných regionálních managementů. Regionální management je možno definovat jako: „procesní souhrn regionálních aktérů, která umožňuje prosazení rozvojových konceptů, generuje nové projektové myšlenky a úspěšnou pozici ‚podnikajícího regionu‘ a jeho produktů v meziregionální konkurenci“ (Ježek nedat.: 1). Lze konstatovat, že výstavba a etablování regionálního managementu je v kontextu dynamicky se rozvíjející třetí roviny zcela zásadním předpokladem. V zemích západní Evropy docházelo ke koncepčnímu ustavování regionálních managementů již od 80. let 20. století. Jejich úkolem bylo reagovat na nové příležitosti spjaté s evropskou strukturální pomocí. Většinou veřejná či poloveřejná tělesa měla hrát v regionu roli klíčového aktéra, který by koordinoval projektové aktivity ve vymezené geografické oblasti. Důraz byl kladen na zastoupení co nejširšího spektra relevantních regionálních aktérů v managementu, resp. na aktivizaci co největšího počtu subjektů v regionu. Mezi hlavní cíle takto budovaných managementů patřilo „mobilizovat regionální, komunální a sektorový inovační potenciál, iniciovat a řídit rozvojové impulsy a procesy v regionu, vytvářet regionální konsensus vedoucí k posílení regionální identity a konkurenceschopnosti vůči ostatním regionům, realizovat konkrétní plány, opatření a projekty prostřednictvím projekčního managementu a přispívat tím k vytváření inovativního a kreativního regionálního a komunálního rozvoje aj.“ (Ježek nedat.: 2). V České republice je proces budování a konsolidace regionálních managementů teprve v počátcích a je často spojen se značnými obtížemi.

Jak vyplývá z předchozího výkladu, pro efektivní fungování regionálního managementu je určující maximálně dodržovat princip partnerství. Od regionální spolupráce, byť je tato skutečnost mnohdy opomíjena, se koncept regionálního partnerství, resp. regionálního managementu liší v tom ohledu, že se jedná o určitý model řízení. Jednotlivé formy regionální spolupráce (přeshraniční, meziregionální, a transnacionální spolupráce) jsou definovány jako specifické projevy interakce specifických regionálních aktérů. Oproti tomu je regionální management spjat s koordinací a často i institucionalizací aktivit pokud možno všech relevantních regionálních aktérů v procesu kolektivního řešení problematiky regionálního rozvoje.<sup>42</sup> Z tohoto pohledu je princip partnerství nadřazeným pojmem pro regionální spolupráci.<sup>43</sup>

## 5. Závěr

Ambicí práce bylo analyzovat působení aktérů regionálních zájmů v trojrovninném uspořádání EU. Vícerovninný model EU byl použit jako metodologický nástroj, jímž lze vysledovat specifika regionálních zájmů. Působení aktérů regionálních zájmů se liší dle jednotlivých teritoriálních úrovní. Zatímco na rovině EU a států dochází k četné agregaci a artikulaci regionálních zájmů (s ohledem na partikulární zájmy), ideovým motivem pro interakci aktérů na úrovni regionů (třetí rovině) je především rozvoj daného regionu.

Obecně lze říci, že doposud nebyl koncept trojrovninného pojetí EU zkoumán z hlediska působení regionálních aktérů. Aktéři regionálních zájmů byli většinou zkoumáni pouze izolovaně – v rámci jednotlivých rovin. Tato skutečnost vedla k terminologické nejednotnosti a rozmělnění modelu vícerovninného působení regionálních aktérů. Východiskem pro zkoumání trojrovninného pojetí EU v tomto článku byl jistý monistický přístup. Působení aktérů v rámci jednotlivých rovin bylo zkoumáno celistvě a bylo položeno do jednotného teoretického rámce. Tímto způsobem lze jednak analyzovat politické procesy probíhající na jednotlivých rovinách a zároveň nerezignovat na jejich vzájemnou souvislost, hierarchii či souřadnost v modelu trojrovninného uspořádání EU.

## Poznámky:

1. Obdobným způsobem použili koncept trojrovninného pojetí EU u jiných politických procesů či jiných politik i např. Heinelt et al. 2005, Ohr 1996, Hrbek, Weyland 1994, Marks et al. 1996 či König et al. 1996. Naopak mezi autory věnující se spíše teoretickému zařazení trojrovninného pojetí EU (resp. víceúrovňového vládnutí) do integračních paradigmat patří např.: Marks 1993, Christiansen 1994, Leibfried, Pierson 1995 (cit. dle Marks et al. 1996).
2. Přední odborník na problematiku regionálních aktérů Jörg Matias správně zdůrazňuje, že výzkum regionů a jejich vlivu na politiky EU musí spočívat v hluboké analýze regionálních aktérů, nikoliv regionů jako aktérů (Matias 2004: 19). Toto tvrzení však platí i pro úroveň států.
3. Např. přeshraniční struktury reprezentuje Asociace evropských příhraničních regionů, samosprávy pak převážně Shromáždění evropských regionů, průmyslové regiony zase Association of European Regions with Industrial Technology, regiony s významnou přítomností inovačních technologií Innovating Regions in Europe network (IRE) aj.
4. Např. Evropská asociace rozvojových agentur (EURADA) a IRE, či AER a Association of European Wine-Growing Regions (AREV).

5. Tvzení, že k agregaci regionálních zájmů dochází pouze na základě sektorového/profesionního kritéria, by však mohlo vyvolávat pochybnosti. Obzvláště na nejnižší, regionální úrovni často působí uskupení, jejichž cílem je především rozvoj regionu. V těchto tělesech založených primárně na veřejném zájmu mohou být často organizovány různorodé relevantní regionální organizace, bez ohledu na své profesní působení (např. samosprávy, akademická pracoviště, významné komerční subjekty, rozvojové agentury apod.). Tento fenomén je však z přísného vědeckého pohledu, jak již bylo nastíněno výše, spjat nikoliv s agregací zájmů, ale s principem partnerství a spolupráce.
6. Ambici této práce není podrobně se věnovat roli zájmových skupin v EU, práce se zaměřuje pouze na vliv regionálních zájmů. Lobby jiných zájmových skupin u evropských institucí je téma vysoce frekventované a v odborné literatuře již poměrně zpracované. Viz např. Mazey, Richardson 2001, Andersen, Eliassen 2001, Beyers 1999, Eising 2003, Greenwood 2003 a řada dalších.
7. Neúspěšnou ratifikací tzv. Ústavní smlouvy pro Evropu, která zakotvovala symboly EU přímo do primárního práva, je problematické hovořit o symbolech EU, které *de iure* neexistují.
8. Je však nutno konstatovat, že diskuse o zapojení občanské společnosti do procesu evropského vládnutí probíhaly již mnohem dříve než byla vydána Bílá kniha o Evropské vládní moci (více viz např. Greenwood 2002). Toto však přesahuje ambice této práce.
9. Např. vyjádření Výboru regionů ze dne 13. března 2002.
10. Evropský parlament uvedl, že je nezbytné modifikovat principy partnerství a subsidiarity a etablovat nové metody politického dialogu s aktéry působícími na regionální úrovni. V neposlední řadě je též nutné, aby byl adekvátně upraven statut Výboru regionů.
11. Mimo tyto připomínky k navrhovanému textu Ústavní smlouvy, které se týkají statutu Výboru regionů, předložil Výbor regionů i řadu doplnění ohledně statutu regionálních a lokálních autorit, jako např. to, aby se princip subsidiarity explicitně vztahoval nejen na členské státy, ale i na úroveň regionů, aby regionální a lokální autority měly pravomoc podávat žalobu k Evropskému soudnímu dvoru při porušení principu subsidiarity apod.
12. Dokument byl oficiálně přijat 21. 11. 2002.
13. Zpráva Evropského parlamentu byla přijata 18 členy Výboru pro ústavní záležitosti proti 10. Minoritní názor byl však zveřejněn a ve vztahu k posílení kompetencí Výboru regionů a lokálních a regionálních autorit byl ještě velkorysejší. Minoritní názor obsahoval nejen stanoviska zdůrazňující institucionální posílení Výboru regionů či regionálních zájmů, vyjadřoval se i k nutnosti zjednodušit systém přerozdělování strukturální pomoci apod.
14. Mezi další důležitá ustanovení patří např. ta, která se týkají vymezení regionů NUTS 2, právního zakotvení regionálních rad, Výboru regionálního rozvoje či regionálně-rozvojových plánovacích dokumentů (viz zákon 248/2000Sb.).
15. Jedná se konkrétně o Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo financí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo informatiky, Ministerstvo dopravy a spojů, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo kultury, Ministerstvo mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti, Úřad vlády a Český statistický úřad ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
16. Členy ŘKV jsou všechny regionální rady NUTS 2 regionů a Svaz měst a obcí ČR (tamtéž) – Svaz měst a obcí je bez hlasovacího práva.
17. Prostřednictvím Českomoravské komory odborových svazů (tamtéž).
18. Zaměstnavatelské organizace delegovaly za sebe viceprezidenta a výkonného ředitele Asociace textilního, oděvního a kožedělného průmyslu. Za podnikatele vystupuje člen představenstva Svazu průmyslu a dopravy ČR. Ekonomické zájmy zde reprezentuje i Hospodářská komora ČR (tamtéž).
19. Vysoké školy v ŘKV reprezentuje rektor Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (tamtéž).
20. Centrum pro komunitní práci (CpKP) Střední Čechy (tamtéž).
21. Prostřednictvím Svazu českých a moravských výrobních družstev (tamtéž) – bez hlasovacího práva.
22. Jednalo se o modifikaci ŘKV za účelem přípravy Národního rozvojového plánu na období 2007–2013.
23. Zástupce za Svaz měst a obcí hlasovací právo nemá, byť se je snažil pro sebe získat. Jakákoli změna je totiž proveditelná jen změnou usnesení vlády, což je vždy značně komplikované.

24. Neveřejnost ŘKV je striktně dodržována. Např. na zasedání Výboru dne 17. 9. 2001 byli dva alternáti vyzváni k odchodu, protože neměli pověření: „Poté pan Sajda požádal p. Bosáka a Z. Kovaříka, aby opustili místnost, protože nedostáli podmínce § 5 článku 1 a neprokázali se písemným pověřením“ (ŘKV 17. 9. 2001).
25. Je nutno konstatovat, že usnesení o nové podobě ŘKV bylo očekáváno mnohem dříve než v březnu 2005. Zpoždění nastalo kvůli změně ministrů na Ministerstvu pro místní rozvoj.
26. Mnozí účastníci ŘKV vyslovili politování, že zpracovatel NRP zatím nedodal žádný uspokojivý výsledek. Hejtman Zlínského kraje L. Lukáš „upozornil, že jednotlivé vstupy k přípravě NRP mají naprosto rozdílnou strukturu a kvalitu zpracování. Zdůraznil, že při zpracování nebyly využity podklady zaslání z jednotlivých regionů. Kritizoval, že struktura předložených materiálů... vůbec nezohledňuje regionální dimenzi“ (ŘKV 30. 6. 2005).
27. SMO se v RKS více profiluje při řešení „good governance“ či „smart administration“ (programy na zlepšení působení samospráv).
28. Je jasné, že aktivity regionálních aktérů jsou i na třetí rovině usměřovány vlastním zájmem, nicméně platí, že veřejný zájem (rozvoj regionu) převažuje nad soukromým (rozvoj aktérů).
29. Společný cíl regionálních aktérů může být dosahován buď integrační formou, nebo formou neintegrační. Integrační forma vychází z předpokladu, že společný cíl lze snadněji dosáhnout v nadnárodně koncipovaném tělese, naopak neintegrační forma zdůrazňuje nezávislost aktérů spolupráce.
30. Na mikroúrovni se jedná např. o smlouvu o vytvoření euroregionu. Jsou v ní stanoveny orgány, cíle, územní vymezení, právní postavení apod. Projevem neformální integrace regionů je pak konkrétní naplňování úkolů a cílů uvedených v dané smlouvě či statutu.
31. Za relevantní teoretické příspěvky lze považovat např.: Perkmann 2002, Deas 2004, Keating 1998, Cochrane 1994 či Perkmann 2004 či Dočkal 2004.
32. Jedná se např. o tyto studie: Saar-Lor-Lux-Palatinat-Walonia 1995, Wolters 1994, AEBR 2000 atd.
33. Výbor regionů oficiálně definoval meziregionální spolupráci jako „kooperaci obnášející bi, tri nebo multilaterální spolupráci mezi lokálními a regionálními autoritami (poloveřejné či soukromé mohou být též v tomto ohledu dotčeny) operujícími na nekontinuálních územích (Výbor regionů 13. 3. 2002: 4).
34. S twinningem států v rámci programu Phare souvisí i twinning osob. Jedná se o komplementární spolupráci v rámci školení kandidátských států. V tomto slova smyslu je za twinning považováno i to, když jsou „vysílání experti z Bruselu (obvykle na jeden rok) na klíčové pracovní pozice v asociovaných zemích. Působí jako ‚dvojčata českých úředníků‘, kteří jsou pro tyto nové posty školeni, aby byli po roce schopni zvládnout funkci sami“ (Matějičny 2000). Mimo to je možno za typově obdobný twinningový projekt označit i podporu studentské mobility v rámci programů Erasmus či Sokrates (tamtéž).
35. Např. od 15. 11. 2004 do 1. 6. 2005 byla aktivní výzva DG Education, Training, Culture and Multilingualism pro předkládání projektů na „Podporu akcí městských twinningů posilujících aktivní evropské občanství“. Celková alokovaná částka pro tyto projekty činí 10 000 000 € (více viz [www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)). Cílem je „podpora akcí pořádaných městskými twinningy, které přispívají ke sblížení národů Evropské unie a posilování evropského povědomí“ (tamtéž). Mezi podporované aktivity patří „setkávání občanů v rámci nových nebo stávajících twinningů mezi městy a obcemi, konference týkající se evropských témat v rámci městských twinningů a vzdělávací semináře pro pracovníky městských twinningů“ (tamtéž).
36. Rada evropských obcí a regionů (Council of European Municipalities and Regions, CEMR), založená v roce 1951 v Ženevě, je zájmovou skupinou sdružující na 100 000 obcí a regionálních uskupení ve více jak 30 evropských státech.
37. Pro interakci států se používá pojem nadnárodní, resp. mezivládní spolupráce (více viz Fiala, Pitrová 2003)
38. Transnacionální vazby jsou v tomto kontextu definovány jako „kontakty, koalice a interakce skrze státní hranice, které nejsou kontrolovány centrálními orgány zahraniční politiky vlád“ (cit. dle



- Císař, Fiala 2004: 12). Dle Ondřeje Císaře začaly být transnacionální vztahy v teoriích mezinárodních vztahů chápány „jako pravidelné přeshraniční interakce, v nichž figuruje alespoň jeden nestátní aktér nebo aktér, který nejedná ve jménu partikulární vlády nebo mezivládní organizace“ (tamtéž).
39. Typickým programem podporujícím transnacionální spolupráci je MEDA – Euro-středomořské partnerství (více viz [http://europa.eu.int/comm/external\\_relations/euromed/meda.htm](http://europa.eu.int/comm/external_relations/euromed/meda.htm)). Do jisté míry lze podřadit pod programy určené pro transnacionální spolupráci i Interreg IIIB (více viz Oficiální portál o fondech EU). S určitou mírou nadsázky je možno konstatovat, že ve chvíli, kdy by mohly být programy určené pro přeshraniční a meziregionální spolupráci využívány i subjekty, kterým dnes svědčí pouze kategorie transnacionální spolupráce, od třetí formy regionální spolupráce by bylo zřejmě upuštěno. Ze systémového hlediska se totiž stávající podoba transnacionální spolupráce jeví jako přeshraniční spolupráce ve velkém, pokud možno přesahující hranice EU.
  40. Tedy opačný přístup, než jaký zastávají teorie mezinárodních vztahů, v rámci kterých jsou transnacionální vazby definovány absencí státní kontroly či státního vlivu (srov. Císař, Fiala 2004: 9–26).
  41. Důležitost transnacionální spolupráce je často zmiňována v dokumentech Evropské komise či Výboru regionů (srov. např. Výbor regionů 30. 4. 2002, Výbor regionů 13. 3. 2002, Bílá kniha 25. 7. 2001).
  42. Pro konkrétní příklady regionálních managementů viz Ježek nedat.: 1–50.
  43. Význam regionálního managementu se v ČR často podceňuje. Výsledkem pak bývají izolované či nekoordinované snahy v jednom a též regionu. Dean Valášek tuto skutečnost charakterizoval metaforou: „Bylo to podobné, jako kdyby nás provedli třemi vesnicemi, z nichž v první by volali, přijďte k nám, u nás je výtečné vepřové. Ve druhé by chválili tamější zelí a ve třetí by byli mistři na knedlíky. Jen to vepřo-knedlo-zelo za padesát korun by nikdo neuvařil“ (Oficiální portál cestovního ruchu „Communication, Online, Travel“).

## Literatura:

### Primární prameny:

- Evropská komise. 1992. *An open and structured dialogue between the Commission and special interest groups*, 2. 12. 1992, (<http://www.eu.int>).
- Evropská komise. 2001. *Bílá kniha o Evropské vládě*, 25. 7. 2001, (<http://www.eu.int>).
- Evropská komise. 2003. *Communication from the Commission. Dialogue with associations of regional and local authorities on the formulation of European Union policy*, 19. 12. 2003, (<http://www.eu.int>).
- Evropská komise. 2003. „*Dialogue with regional and local authorities*.“ Inforegio News No. 109, 1–2.
- Ministerstvo pro místní rozvoj. 2003. Rozhodnutí ministra pro místní rozvoj č. 142 ze dne 25. listopadu 2003 o zřízení Resortní koordinační skupiny pro EU na Ministerstvu pro místní rozvoj a o jmenování jejích členů, (<http://www.mmr.cz>).
- Ministerstvo pro místní rozvoj. 2005. Rozhodnutí ministra pro místní rozvoj č. 23/05 o složení a činnosti Resortní koordinační skupiny pro EU na Ministerstvu pro místní rozvoj, (<http://www.mmr.cz>).
- Rozhovor s M. Daňkem, vedoucím Oddělení koordinace Resortní koordinační skupiny a programování hospodářské a sociální soudržnosti, Ministerstvo pro místní rozvoj, ze dne 30. 9. 2005.
- Evropská komise. 2003. *Ongoing and systematic policy dialogue with local-governments associations*, 27. 3. 2003, (<http://www.eu.int>).
- Evropská komise. 2002. *Report on European Governance*, 11. 12. 2002, (<http://www.eu.int>).
- Evropská komise. 2004. *Third report on economic and social cohesion*, 18. 2. 2004, (<http://www.eu.int>).
- Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními orgány, (<http://www.isap.vlada.cz>).

- Evropský parlament. 2002. *Report on the role of regional and local authorities in European integration*, 4. 12. 2002, (<http://www.eu.int>).
- Evropský parlament. 2002. *Working dokument on the role of the regions in European integration*, 28. 8. 2002, (<http://www.eu.int>).
- Smlouva č. 77/2001 Sb.m.s., Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o přeshraniční spolupráci, (<http://www.mzv.cz>).
- Usnesení vlády ČR, č. 245, ze dne 2. 3. 2005, (<http://www.vlada.cz>).
- Výbor regionů. 2002. *Cooperation with European Associations representing Local and Regional Authorities*, 30. 4. 2002, (<http://cor.eu.int>).
- Výbor regionů. 2002. *Strategies for promoting cross-border and inter-regional cooperation*, (<http://cor.eu.int>).
- Výbor regionů. 2002. *The role of the regional and local authorities in European integration*, 21. 10. 2002, (<http://cor.eu.int>).
- Výbor regionů. 2002. *Decision of the Bureau of the Committee of the Regions on 14 May 2002 to increase cooperation between the Committee and the European associations representing local and regional authorities by establishing common structural activities*, 14. 5. 2002, (<http://cor.eu.int>).
- Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje, (<http://www.mvcr.cz>).
- Řídící a koordinační výbor. 2005. *Zápis ze zasedání ŘKV 11. 4. 2005*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2001. *Zápis ze zasedání ŘKV 17. 9. 2001*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2005. *Zápis ze zasedání ŘKV 25. 8. 2005*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2005. *Zápis ze zasedání ŘKV 26. 9. 2005*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2002. *Zápis ze zasedání ŘKV 27. 2. 2002*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2003. *Zápis ze zasedání ŘKV 29. 1. 2003*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2005. *Zápis ze zasedání ŘKV 30. 6. 2005*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).
- Řídící a koordinační výbor. 2002. *Zápis ze zasedání ŘKV 4. 6. 2002*, ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).

## Sekundární zdroje:

- Andersen, Svein a Eliassen, Kjell, ed. 2001. *Policy Making in the European Union*. London. Sage.
- Arnaud, Jean Luis, ed. 2002. *Crossborder and transnational cooperation, the new Europe is inventing itself in its margins* (<http://www.eurocin.org/pdf/SeminarioEN.pdf>).
- Bachtler, John a Turok, Ivan, ed. 1997. *The Coherence of EU Regional Policy, Contrasting Perspectives on the Structural Funds*. London. Routledge.
- Bartošková, Jana. 2002. *Integrace České republiky do Evropské unie v oblasti politiky zaměstnanosti*, diplomová práce. Praha. Fakulta sociálních věd UK.
- Bauer, Michael. 2001. „The EU ‚Partnership Principle‘ Revisited. A Critical Appraisal of its Integrationist Potential as a Governance Device Interconnecting Multiple Administrative Arenas.“ In: *Gemeinschaftsgüter: Recht, Politik und Ökonomie* ([www.mpp-rdg.mpg.de/bauer-ab1.html](http://www.mpp-rdg.mpg.de/bauer-ab1.html)).
- Blatter, Joachim, nedat. *Emerging cross-border regions as a step towards sustainable development*, ([http://www.spaeef.com/IJED\\_PUB/v2n3/v2n3\\_4\\_blatter.html](http://www.spaeef.com/IJED_PUB/v2n3/v2n3_4_blatter.html)).
- Bullmann, Udo. 1994. *Die Politik der dritten Ebene*. Baden-Baden. Nomos.
- Císař, Ondřej a Fiala, Petr. 2004. *Obhajoba zájmů a transnacionální vztahy*. Brno, IIPS.
- Cochrane, A. 1994. „Beyond the nation state? Building Euro-regions.“ In: *Die Politik der dritten Ebene*. Ed. Bullmann, Udo. Baden-Baden: Nomos, 393–406.
- Dočkal, Vít, ed. 2005. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích ČR. Růžový obléček a hrana reality*. Brno, IIPS.
- Eising, Reiner. 2004. „Multilevel Governance and Business Interest in the European Union.“ In: *Governance* 17, č. 2, 211–245.
- Fiala, Petr a Pitrová, Markéta. 2003. *Evropská unie*. Brno, CDK.
- Fiala, Petr a Schubert, Klaus. 2000. *Moderní analýza politiky*. Brno. Barrister&Principal.

- Goldsmith, Michael J. F, Klausen, Kurt, Klaudi, ed. 1997. *European Integration and Local Government*. Cheltenham. Edward Elgar Publishing Ltd.
- Greenwood, Justin a Grote, Jürgen a Ronit, Karsten. 1994. *Organized Interests and the European Community*. London. Sage.
- Greenwood, Justin. 2002. *The White Paper on Governance: Implications for EU Public Affairs in an enlarged EU – a basic document setting out guidelines for the future, 13. 3. 2002*, (<http://www.lib.gla.ac.uk>).
- Greenwood, Justin. 2003. *Interest Representation in the European Union*. Basingstoke. Palgrave.
- Heinelt, Hubert a Kopp-Malek, Tanja a Lang, Jochen – Reissert, Bernd. 2005. *Die Entwicklung der EU-Strukturfonds als kumulativer Politikprozess*. Baden-Baden. Nomos.
- Hooghe, Liesbet a Marks, Gary. 2001. *Multi-Level Governance and European Integration*. Boulder. Rowman & Littlefield.
- Hořická, Olga. 2003. „Ministerstvo životního prostředí oficiálně zahájilo tři nové twinningové projekty“ ([www.integrace.cz](http://www.integrace.cz)).
- Hrbek, Rudolf a Weyand, Sabine. 1994. *Das Europa der Regionen. Fakten, Probleme, Perspektiven*. München. Beck Verlag.
- Chryssouchoou, Dimitris. 2001. *Theorizing European Integration I*. London. Sage.
- Ježek, Jiří, nedat. „Regionální management jako nástroj regionálního plánování“ ([www.svrt.zcu.cz](http://www.svrt.zcu.cz)).
- Keating, Michael. 1998. *The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change*. Cheltenham. Edward Elgar Publishing Ltd.
- Kohler, Koch, Beate. 2005. *European Governance and System Integration* ([www.connex-network.org/eurogov](http://www.connex-network.org/eurogov)).
- König, Thomas a Rieger, Elmar a Schmidt, Hermann. 1996. *Das europäische Mehrebenen-system*. Frankfurt.
- Marks, Gary a Scharpf, Fritz a Schmitter, Philippe a Streeck, Wolfgang. 1996. *Governance in the European Union*. London. Sage
- Matějčíný, Michal. 2000. „Pomozte nám ujíst kus společného koláče!“ ([www.integrace.cz](http://www.integrace.cz)).
- Mathias, Jörg. 2003. *Regional Interests in Europe. Wales and Saxony as Modern Regions*. London. Frank Cass.
- Mattli, Walter. 2001. *The Logic of Regional Integration (Europe and Beyond)*. Cambridge. Cambridge UP.
- Mazey, Sonia a Richardson, Jeremy. 2001. *Interest Groups and EU policy making: Organizational Logic and Venue Shopping* ([www.nuffield.ox.ac.uk](http://www.nuffield.ox.ac.uk)).
- Michelmann, Hans a Soldatos, Panayotis. 1994. *European Integration. Theories and Approaches*. Lanham. University Press of America.
- Network of Innovating Regions in Europe, IRE. 2002 ([http://www.innovating-regions.org/download/TN\\_MATRIX.pdf](http://www.innovating-regions.org/download/TN_MATRIX.pdf)).
- O’Neill, Michael. 1996. *The Politics of European Integration*. London. Routledge.
- Ohr, Renate. 1996 (ed.). *Europäische Integration*. Stuttgart.
- Painter, Joe 1998. *Multi-level Citizenship, Identity and Regions in Contemporary Europe* ([www.dur.ac.uk/j.m.painter](http://www.dur.ac.uk/j.m.painter)).
- Perkmann, Markus 2002. *The rise of the Euroregion. A bird’s eye perspective on European cross border co-operation* (<http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/perkmann-rise-of-euroregion.pdf>).
- Featherstone, Kevin a Radaelli, Claudio. 2003. *The Politics of Europeanisation*. Oxford. Oxford University Press.
- Richardson, Jeremy, ed.. 1993. *Pressure groups*. Oxford. Oxford University Press.
- Rosamond, Ben. 2000. *Theories of European Integration*. Basingstoke. Macmillan.
- Saar-Lor-Lux–Rhineland-Palatinate-Wallonia. 1995. *Crossborder cooperation structures in the Saar-Lor-Lux-Trier/Palatináte-Wallonia Region* (<http://www.mat.etat.lu>).
- Skokan, Karel. 2003. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. Ostrava. Repronis.
- Wokoun, René. 2001. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*, Praha, Ústav státu a práva AV ČR.

## Internetové portály:

- Oficiální portál Asociace evropských příhraničních regionů ([www.aebr.net](http://www.aebr.net)).  
Oficiální portál cestovního ruchu „Communication, Online, Travel“ ([www.cot.cz](http://www.cot.cz)).  
Oficiální portál Evropské komise ([www.europa.eu.int](http://www.europa.eu.int)).  
Oficiální portál o fondech EU ([www.strukturalni-fondy.cz](http://www.strukturalni-fondy.cz)).  
Oficiální portál Rady evropských obcí a regionů ([www.ccre.org](http://www.ccre.org)).  
Oficiální portál Rady Evropy ([www.coe.int](http://www.coe.int)).  
Oficiální portál Výboru regionů (<http://www.cor.eu.int>).

## Seznam zkratk:

|           |  |
|-----------|--|
| AEBR      | Association of European Border Regions                 |
| AER       | Assembly of European Regions                           |
| AK        | Asociace krajů České republiky                         |
| AREV      | Association of European Wine-Growing Regions           |
| CALRE     | Conference of European Regional Legislative Assemblies |
| CEMR      | Council of European Municipalities and Regions         |
| COREPER   | Comité des Représentants Permanents                    |
| CpKP      | Centrum pro komunitní práci                            |
| EK        | Evropská komise  |
| EP        | Evropský parlament                                     |
| EU        | Evropská unie  |
| EURADA    | European Association of Development Agencies           |
| IRE       | Innovating Regions in Europe network                   |
| MEDA      | Euro-Mediterranean Partnership                         |
| MMR       | Ministerstvo pro místní rozvoj                         |
| NGO       | Non-Governmental Organization                          |
| NRP       | Národní rozvojový plán                                 |
| NUTS      | Nomenclature Unit of Territorial Statistic             |
| Phare CBC | Phare Cross Border Cooperation                         |
| ROP       | Regionální operační program                            |
| RKS       | Resortní koordinační skupina                           |
| ŘKV       | Řídící a koordinační výbor                             |
| SMO       | Svaz měst a obcí České republiky                       |
| SROP      | Společný regionální operační program                   |